Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 32 hallituksen esityksestä alkoholilaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Eduskunta on 17 päivänä kesäkuuta 1994 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 119 alkoholilaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi eduskunnan 3 päivänä joulukuuta 1991 valiokuntaan lähettämän ed. Häkämiehen lakialoitteen n:o 104/1991 vp laiksi alkoholilain 85 §:n muuttamisesta ja eduskunnan 21 päivänä lokakuuta 1994 valiokuntaan lähettämän ed. Moilasen ym. lakialoitteen n:o 77 alkoholilaiksi.

Edelleen valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi eduskunnan 7 päivänä kesäkuuta 1991 valiokuntaan lähettämät ed. Aittoniemen toivomusaloitteen n:o 1020/1991 vp viinien myynnin sallimisesta elintarvikeliikkeissä, ed. Alarannan ym. toivomusaloitteen n:o 1044/1991 vp keskioluen kaupan kieltämisestä vähittäiskaupoissa, ed. Kohijoen ym. toivomusaloitteen n:o 1117/1991 vp alkoholin haitoista ilmoittavan varoituksen saamisesta alkoholituotteiden pakkauksiin, ed. Laakkosen ym. toivomusaloitteen n:o 1130/1991 vp alkoholinkulutuksen vähentämiseksi tarvittavista toimenpiteistä, ed. Laakkosen ym. toivomusaloitteen n:o 1132/1991 vp keskioluen vähittäismyynnin palauttamisesta Oy Alko Ab:n myymälöihin, ed. Laineen ym. toivomusaloitteen n:o 1141/1991 vp alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämiseksi, ed. Louvon ym. toivomusaloitteen n:o 1157/1991 vp alkoholi- ja terveyspoliittisten ongelmien selvittämisestä yhdentyvässä Euroopassa, ed. Moilasen ym. toivomusaloitteen n:o 1205/1991 vp alkoholinkulutuksen vähentämiseen tähtäävän toimenpideohjelman laatimisesta, ed. Moilasen ym. toivomusaloitteen n:o 1206/1991 vp alkoholin terveysriskeistä varoittamisesta alkoholijuomapakkauksissa ja ed. Rajamäen toivomusaloitteen n:o 1306/1991 vp alkoholimyymälöiden perustamisesta kuntataajamiin.

Eduskunnan talousvaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut asiasta lausunnon. Talousvaliokunnan lausunto n:o 13 on mietinnön liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Ilkka Suojasalmi sosiaali- ja terveysministeriöstä, osastopäällikkö Bo-Göran Eriksson ja osastopäällikkö Markku Mäkinen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ulkoasiainministeriöstä, lainsäädäntösihteeri Jaana Jääskeläinen oikeusministeriöstä, budjettineuvos Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, poliisiylitarkastaja Kaarle Lehmus ja neuvotteleva virkamies Toivo Pihlajaniemi sisäasiainministeriöstä, pääjohtaja Veli Tiihonen tullihallituksesta, kuluttaja-asiamies Erik Mickwitz, puheenjohtaja Kaisa Meriluoto markkinatuomioistuimesta, erikoistutkija Johanna Juusela kilpailuvirastosta, tarkastaja Lauri Seppänen Oulun lääninhallituksesta, neuvottelukunnan sihteeri Tapani Sarvanti päihde- ja raittiusasiain neuvottelukunnasta, pääjohtaja Ilkka Suominen, lakimies Kari Paaso, osastopäällikkö Pekka Olkkonen ja osastonjohtaja Aarne Mäkinen Oy Alko Ab:stä, erityisasiantuntija Sirkka-Liisa Karhunen Suomen Kuntaliitosta, professori Mikko Salaspuro alkoholisairauksien tutkimus- ja hoitoyksiköstä, professori Jarmo Pikkarainen Kansanterveyslaitoksesta, tutkija Jussi Simpura Alkoholipoliittisesta tutkimuslaitoksesta, varatoimitusjohtaja Osmo Laine Kaupan Keskusliitosta, osastopäällikkö Antti Neimala Keskuskauppakamarista, lakimies Kaija Kortekangas Liikealan ammattiliitosta, puheenjohtaja Esa Karppinen ja jaoston jäsen Henrik Lönnberg Ulkomaankaupan Agenttiliiton viinijaostosta, toimitusjohtaja Risto Saarinen Panimo- ja Virvoitusjuomateollisuusliitosta, viini- ja likööri-jaoston puheenjohtaja Heikki Elo Elintarviketeollisuusliitosta, toimitusjohtaja Jorma Latvus Hotelli- ja ravintolaneuvostosta, asiamies Juhani Hopsu Hotelli- ja Ravitsemisalan Yrittäjäliitosta, varapuheenjohtaja Kari Järvinen Suomen Laivakauppiaitten Yhdistyksestä, palkkasihteeri Kari Korpela Hotelli- ja Ravintolahenkilökunnan Liitosta, osastopäällikkö Antti Maijala Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, asiantuntijalääkäri Markku Toropainen Suo-

men Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, asiamies Arto Kettunen Liiketyönantajain Keskusliitosta, asiamies Riitta Työläjärvi Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta, lakimies Markku Kojo Akavasta, kauppapoliittinen asiamies Jouko Nieminen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, apulaisjohtaja Jorma Miettinen MTV:stä, toimitusjohtaja Markku Varhela Mainostoimistojen Liitosta, toimitusjohtaja Matti Ahtomies Aikakauslehtien Liitosta, varatoimitusjohtaja Håkan Gabrielsson Sanomalehtien Liitosta, varatuomari Kalle Soikkanen Mainostajien Liitosta, varapuheenjohtaja Rolf Alander Suomen Viiniyrittäjistä, toimitusjohtaja Lasse Murto A-klinikkasäätiöstä, tiedotuspäällikkö Jouko Manninen Raittiusjärjestöjen ry:stä, toiminnanjohtaja Matti Rajala Terveyskasvatuksen Keskuksesta, luottamusmies Juhani Hakala Alkon Toimihenkilöt ry:stä, luottamusmies Ilkka Eskola Alkon Liikeväen Liitosta, puheenjohtaja Heimo Partti ja pääluottamusmies Ismo Pitkänen Alkon Liiketyöntekijät ry:stä sekä maanviljelijä Jouni Rönni.

Hallituksen esitys ja eduskunta-aloitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan alkoholilaki uudistettavaksi kokonaisuudessaan lukuun ottamatta voimassa olevan lain 9 lukua, jossa säädetään rangaistuksista ja muista seuraamuksista lakia rikottaessa. Tavoitteena on sopeuttaa alkoholilainsäädäntö Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen ja turvata alkoholijärjestelmän sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet.

Keskeisenä lähtökohtana on alkoholiyhtiön monopolioikeuksien kumoaminen siten, että lopulta jäljelle jäisi vain yksinoikeus vähittäismyyntiin. Esityksessä purettaisiin maahantuonti- ja maastavientimonopolit sekä mietojen alkoholijuomien ja likööriien valmistus- ja tukkumyyntimonopolit. Samoin väkiviinan valmistuksen ja myynnin yksinoikeudet kumottaisiin.

Toinen keskeinen osa esitystä on Alkon viranomaistehtävien siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön alaiselle tuotevalvontakeskukselle. Keskioluen vähittäismyyntiin ja anniskeluun liittyvät viranomaistehtävät siirrettäisiin lääninhallituksille, joille kuuluisi myös ravintolatoiminnan valvonta yhdessä tuotevalvontakeskuksen kanssa.

Alkoholijuomien hinnan määrääminen poistuisi monopolien lakatessa. Kun Alkon ja sen hallintoneuvoston alkoholipoliittiset tehtävät muuttuisivat, Alkon hallintoneuvoston erikoistehtäviä koskevia yksityiskohtaisia säännöksiä ei enää tarvittaisi. Alkoholitutkimus ja siihen liittyvä valistus jäisivät Alkon tehtäväksi. Alkoholimainonta kiellettäisiin edelleen. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle kuuluisi paitsi alkoholin myös kemikaalilain ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain edellyttämä valvonta.

Ehdotetut lait oli tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä marraskuuta 1994. Tarvittavat määrärahat sisällytettäisiin kuluvan vuoden syksyn lisätalousarvioon.

Lakialoitteessa n:o 104/1991 vp ehdotetaan luvattoman alkoholintuonnin yhteydessä käytettäväksi sakkorangaistusta, jos alkoholijuoman tai väkiviinan määrä on vähäinen ja olosuhteet ovat muutoin lieventävät.

Lakialoitteessa n:o 77 ehdotetaan hallituksen esityksen n:o 119 mukaista alkoholilakia siten muutettuna, että alkoholin määritelmää ja mainontakieltoa kiristettäisiin, alkoholin valvontatehtävät voitaisiin uskoa kunnalle ja alkoholihaittojen ja -vaurioiden ehkäisemisestä otettaisiin lakiin erillinen pykälä.

Toivomusaloitteessa n:o 1020/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin viinien myynnin sallimiseksi elintarvikeliikkeissä.

Toivomusaloitteessa n:o 1044/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin keskioluen vapaan myynnin kieltämiseksi vähittäiskaupoissa koko maan alueella.

Toivomusaloitteessa n:o 1117/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin sellaisen lainsäädännön aikaansaamiseksi, että alkoholituotteissa tulisi pakollisesti olemaan varoitus niiden sisältävän alkoholin aiheuttamista haitoista ja vaaroista.

Toivomusaloitteessa n:o 1130/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus tekisi päätöksen alkoholin myynnin ikärajoitusten nostamisesta 21 vuoteen ja tutkisi tietokonepohjaisen kulutuksen seurannan mahdollisuutta henkilökohtaisen ostokortin avulla.

Toivomusaloitteessa n:o 1132/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisiin toimenpiteisiin keskioluen siirtämiseksi myytäväksi Oy Alko Ab:n myymälöissä.

Toivomusaloitteessa n:o 1141/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi kiireellisesti toimenpiteisiin maamme alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämiseksi Maailman terveysjärjestön esittämän tavoitteen saavuttamiseksi ja että jakeluverkoston laajentamisessa noudatettaisiin pidättyvää linjaa.

Toivomusaloitteessa n:o 1157/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin Euroopan taloudellisen yhdentymisen mukanaan tuomien alkoholi- ja terveyspoliittisten ongelmien selvittämiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 1205/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin alkoholinkulutuksen vähentämiseen tähtäävän, WHO:n tavoitteiden mukaisen yksityiskohtaisen toimenpideohjelman aikaansaamiseksi.

Toivomusaloitteessa n:o 1206/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin, jotta Suomessa myytävien alkoholituotteiden pakkaukset varustettaisiin lakisääteisesti tekstillä, jossa varoitetaan alkoholin terveysriskeistä.

Toivomusaloitteessa n:o 1306/1991 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, joilla kuntataajamiin kuten Juankoskelle ja Vesannolle saataisiin Oy Alko Ab:n myöntämä alkoholimyymälä.

Yleistä

Valiokunta pitää tärkeänä, että alkoholipolitiikassa pidetään selkeästi esillä sosiaali- ja terveyspoliittiset näkökohdat. Siksi lainsäädännön alkoholin myyntiä, anniskelua, mainontaa, käytön valvontaa sekä tutkimusta, tiedotusta, valistusta ja terveyskasvatusta koskevissa säännöksissä on selkeästi pidettävä tämä näkökohta tavoitteena. Vaikka alkoholia koskevaa säännöstelyä ehdotetaan vapautettavaksi nykyisestä, on kuitenkin tavoitteena oltava alkoholin käytön vähentäminen ja vaikuttaminen kulutukseen siten, että haitat ovat mahdollisimman vähäiset. Tavoitteena tulee olla myös terveiden elämäntapojen edistäminen ja terveyskasvatuksen keinoin tapahtuva ehkäisevän työn tehostaminen.

Euroopan yhdentymisellä on vaikutuksensa suomalaiseen alkoholipolitiikkaan. Ennen kaikkea tämä koskee alkoholin valmistusta ja kauppaa vähittäiskauppaa lukuun ottamatta. Alkoholin käyttö on samalla vahvasti kulttuuriin sidoksissa oleva seikka, johon yhdentymiskehityksellä ei ole suoraa vaikutusta. Valiokunta on hallituksen esitystä käsitellessään yleisesti pyrkinyt sellaiseen lopputulokseen, joka lainsäädännöllisesti täyttää ne vaatimukset, joita Suomen osallistuminen Euroopan yhdentymiseen edellyttää. Yleisten kaupallisten edellytysten osalta valiokunta viittaa myös talousvaliokunnan lausuntoon.

Suomen alkoholikulttuuri on muuttunut ns. keskioluen vapauttamisen jälkeen ja erityisesti viime vuosina. Leimaa-antavaa tälle muutokselle on oluen aseman vahvistuminen siten, että eniten alkoholia juodaan nimenomaan oluena. Samalla on alkoholin kokonaiskulutus noussut. Valistuksella, kasvatuksella ja lupapolitiikalla on pyrittävä vaikuttamaan suomalaisen alkoholikulttuurin suuntautumiseen mietojen juomien kohtuukäyttöön, humalahakuisuuden vähentämiseen ja anniskelun yhteydessä esiintyvien ei-toivottavien ilmiöiden, kuten ns. seksibisneksen rajoittamiseen mahdollisimman voimakkaasti.

Keskeisiä ovat nuorille tarjottavat mallit, jotka eivät kannusta humalahakuisuuteen. Tiukka alkoholipolitiikka saattaa aiheuttaa varsinkin nuorisossa käyttäytymistä, jossa uho ja "näyttäminen" on osa alkoholikulttuuria. Tämä luo myös perinnettä humalahakuiseen ja aggressiivistyyppiseen juomiseen. Siksi onkin tärkeää löytää tasapaino alkoholipolitiikan kokonaisuudessa, koska toisaalta terveydelliset tekijät eivät perustele alkoholin nauttimisen omaksumista osaksi jokapäiväistä toimintaa.

Alkoholin liikakäytön terveydellisiä haittoja voidaan pitää kiistattomina. Tästä syystä vähittäismyynnin rajoittaminen vahvimpien aineiden osalta mahdollisimman kontrolloituihin olosuhteisiin samoin kuin anniskelun valvonnan tehokas toimeenpano on tärkeää. Myös miedoimpien alkoholijuomien ja ns. tilaviinien vähittäismyynnin tulee olla terveyspoliittisin perustein valvottua lupapolitiikan, tarkastuksen ja muun säätelyn keinoin. Kun hintapolitiikan antamat mahdollisuudet vaikuttaa alkoholin kulutukseen heikkenevät, korostuu terveyspoliittisessa toiminnassa entistä enemmän opetuksen, kasvatuksen, valistuksen, tiedotuksen ja terveyskasvatuksen osuus. Muun muassa työterveyshuollon ja opetustoimen on kehitettävä toimintaansa ja luotava uusia menettelyjä, samalla kun vahvistetaan tiedotus- ja valistusmenetelmiä.

Alkoholimonopoli

Valmistus- ja tukkumyyntimonopoli

Hallituksen esityksen lähtökohtana on alkoholiyhtiön monopolioikeuksien kumoaminen siten, että ensi vaiheessa kumottaisiin tuonti- ja vientimonopoli sekä osittain alkoholijuomien valmistus- ja tukkumyyntimonopoli. Myöhemmässä vaiheessa olisi purettu loput monopolit siten, että jäljelle jäisi ainoastaan vähittäismyyntimonopoli. Valiokunta ehdottaa kuitenkin jo tässä vaiheessa toteutettavaksi monopolien purkamisen kokonaan vähittäismyyntimonopolia lukuun ottamatta. Samalla lainsäädännön voimaantuloa ehdotetaan siirrettäväksi hallituksen esityksessä mainitusta marraskuun alusta vuoden 1995 alkuun. Tällä menettelyllä voidaan täyttää Euroopan yhdentymisen Suomen alkoholimonopolia kohtaan asettamat vaatimukset jossain määrin nopeammin kuin hallituksen esityksessä on kaavailtu.

Vähittäismyyntimonopolin laajuus

Valiokunta ehdottaa myös alkoholin vähittäismyynnin suhteen vähäisempää alkoholiyhtiön monopolia kuin hallituksen esityksessä. Kun hallituksen esityksen 13 §:n mukaan alkoholiyhtiöllä olisi vähittäismyyntimonopoli enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää olutta lukuun ottamatta, ehdottaa valiokunta, että alkoholiyhtiön vähittäismyyntimonopolin ulkopuolella olisivat kaikki käymisteitse valmistetut enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät alkoholijuomat. Yhdenmukaisesti tämän kanssa ehdotetaan 21 §:n mukainen muun kuin tuotevalvontakeskuksen myöntämä anniskelulupa mahdolliseksi antaa kaikkia vastaavia juomia koskevana. Tarkoitus ei kuitenkaan ole muuttaa alkoholin myynnin ja anniskelun yleisiä perusteita.

Terveyspoliittiset syyt eivät valiokunnan käsityksen mukaan perustele oluen asettamista eri asemaan muihin vastaavan vahvuisiin käymisteitse valmistettuihin alkoholijuomiin nähden, koska olennainen asia on vaikuttava aine, etyylialkoholi. Valiokunnan ehdottamasta linjasta seuraa teknisiä muutoksia useihin pykäliin, joita ei ole myöhemmin enää erikseen perusteltu. Muun muassa oluen määrittely poistuu laista.

Elinkeinopoliittisin perustein valiokunta ehdottaa vähittäismyynnin tehtäväksi mahdolliseksi silloin, kun valmistusluvan saanut haluaa myydä itse tuottamaansa, enintään 13 tilavuusprosenttia vahvaa käymisteitse valmistettua tuotetta. Tämä antaa mahdollisuuden viinien ja esimerkiksi sahdin vähittäismyyntiin. Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeilla tulee myynti rajata valmistuspaikan välittömässä läheisyydessä tapahtuvaksi, jotta myynnillä säilyy tuoteinformaation luonne. Myytävien tuotteiden tulee olla paitsi nimenomaisesti myyjän valmistamia myös ainakin pääosin itse tuotetuista raaka-aineista tehtyjä.

Mainonta

Talousvaliokunta käsittelee lausunnossaan laajasti mainontaa elinkeinotoiminnan osana ja osana Euroopan integraatiota. Valiokunta viittaa näiltä osin talousvaliokunnan lausuntoon.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsityksen mukaan mainonnan ja muun myynninedistämistoiminnan tarkoituksena on menekin lisääminen. Vaikka asiasta ei ole esitetty empiirisiä tutkimustuloksia, viittaa kuitenkin mainonnan olemassaolo sinänsä jo siihen, että mainonnalla ei ole merkitystä ainoastaan tuotteiden keskinäisten markkinaosuuksien jakamisessa, vaan myös kuluttajille luotavien tarpeiden kannalta. Ulkomaisessa lehdistössä ja ns. taivaskanavilla on jatkuvasti Suomen viranomaisten toimivallan ulkopuolella Suomen lainsäädännön vastaistakin mainontaa, mutta valiokunta ei pidä suomalaisen teollisuuden kilpailuasetelmien kannalta välttämättömänä kaiken mainonnan sallimista. Valiokunta pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena mainonnan rajoittamista terveyspoliittisin perustein.

Yhdenmukaisesti edellä vähittäismyynnistä esittämiensä näkökohtien kanssa valiokunta ehdottaa mainonnassa erilaista kohtelua etyylialkoholimäärältään erilaisiin tuotteisiin. Mietojen alkoholijuomien mainonnan ja kuluttajiin kohdistuvan myynninedistämistoiminnan valiokunta ehdottaa sallittavaksi siten, että kiellettyä olisi erityisesti tiettyihin kuluttajaryhmiin kohdistettu mainonta ja niin sanottu mielikuvamainonta. Mielikuvamainonta korostaa alkoholin yhteiskunnallisesti, sosiaalisesti tai terveydellisesti positiivisia vaikutuksia. Valiokunnan käsityksen mukaan tästä ei voida osoittaa sellaista näyttöä, joka kumoaisi alkoholin negatiiviset vaikutukset.

Alkoholijuomaksi määritellään lain 3 §:ssä vähintään 2,8-tilavuusprosenttinen juoma. Kun valiokunnan tavoitteena on ehkäistä ns. mielikuvamainonta, on välttämätöntä ulottaa alkoholia sisältävien juomien mainontakielto tätä miedompiinkin juomiin, jottei niin sanottuja tuoteperheitä luomalla voida kiertää mainonnan, epäsuoran mainonnan ja myynninedistämisen kieltoa. Toisaalta alkoholijuoman määritelmää ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa 2,8 prosenttia miedompiin juomiin, koska se johtaisi hankaliin menettelyihin valmistus-, maahantuonti-, vähittäismyynti- ja anniskelukysymyksissä. Näin ollen valiokunta ehdottaa vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä juomia käsiteltäväksi mainonnassa kuten mietoja alkoholijuomia.

Valiokunta pitää tarpeellisena myös epäsuoran mainonnan kuvaamista lainsäädännössä. Epäsuoraa mainontaa olisi mainonnan säätelyn piirissä olevan tuotteen vakiintuneen tunnuksen käyttäminen muun hyödykkeen tunnuksena. Myös muunlainen mainonta saattaa täyttää epäsuoran mainonnan tunnusmerkistön. Näin ollen epäsuorana alkoholimainontana pidettäisiin alkoholilakiehdotuksen 33 §:n 2 momentin mukaisen mielikuvan luomista myös muun hyödykkeen yhteydessä, kun mielikuvayhteys syntyisi tai saattaisi syntyä samalla myös alkoholijuomaan tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia sisältävään juomaan.

Kielletty epäsuora mainonta tulee osaltaan määritellyksi vakiintuneen tunnuksen kautta. Tunnus on ymmärrettävä laajasti. Se voi muodostua kuvallisesta tai muusta esityksestä ja sen muuntaminen tunnistettavuus säilyttäen ei poista sen luonnetta alkoholijuoman tai pykälässä tarkoitetun muun juoman tunnuksena.

Edellä esitetyn mukaisesti mainontakielto koskisi väkevää alkoholijuomaa niin varsinaisena mainontana kuin epäsuorana mainontana ja myynninedistämistoimintana. Erityisiä ryhmiä, joihin mietojen alkoholijuomien mainontaa ja myynninedistämistoimintaa ei saa kohdistaa, olisivat alaikäiset, ja kiellettyä olisi yleensäkin alaikäisten, häiritsevästi käyttäytyvien ja alkoholia väärinkäyttävien henkilöiden käyttäminen mainostamisessa.

Mainontaan liittyviä elämäntapaa koskevia kieltoja olisivat runsaan alkoholinkäytön myönteisyyden tai alkoholin positiivisten fyysisten, psyykkisten tai sosiaalisten vaikutusten korostaminen. Terveyteen liittyviä kieltoja olisivat terveyttä edistävän mielikuvan luominen alkoholista tai sen käyttäminen fyysisten tai psyykkisten ongelmien poistajana. Myös yleisesti hyvän tavan vastainen alkoholin mainonta ja harhaanjohtava mainonta nimenomaan kiellettäisiin.

Valiokunnan käsityksen mukaan tällaiset mainoskiellot eivät anna mahdollisuuksia sellaiseen mainontaan, joka olisi alkoholilain 1 §:n tavoitteiden vastaista eli voisi lisätä alkoholista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Tämäntapainen mainonta todennäköisesti johtaisi enemmän eri tuotteiden väliseen markkinaosuuksien jakamiseen ja antaisi myös kotimaisille mietojen alkoholijuomien valmistajille ulkomaalaisten kanssa tasavertaisemmat mahdollisuudet päästä markkinoille.

Hallituksen esitykseen sisältyvän ammattijulkaisuissa tapahtuvan mainonnan ja myynninedistämisen valiokunta ehdottaa sallittavaksi myös väkevien juomien osalta.

Mainonnan valvonta kuuluu yleensä kuluttajaviranomaisille. Tästä syystä on pikaisesti ryhdyttävä toimenpiteisiin kuluttajaviranomaisten kytkemiseksi mukaan alkoholimainonnan seurantaan ja säännösten vastaisen mainonnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden suorittamiseen.

Valiokunta korostaa mainonnan seurannan merkitystä. Näin on hankittava tietoa mainonnan sisällöstä ja vaikutuksista, sallitun mainonnan tarkoituksenmukaisuudesta sekä sen mahdollisista muutostarpeista terveyspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja siitä, olisiko tarkoituksenmukaista rajoittaa mainonta tietyissä tiedotusvälineissä tai tilaisuuksissa.

Valiokunta edellyttää hallituksen seuraavan alkoholimainonnan toimeenpanoa ja vaikutuksia ja ryhtyvän kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin alkoholimainonnan pitämiseksi terveyspolitiikan tavoitteiden kannalta riittävän suppeamuotoisena. Huomioon on otettava myös kuluttajaviranomaisten osallistuminen mainonnan valvontaan.

Alkoholiyhtiö

Konsernirakenne

Valiokunta pitää varsin perusteltuna talousvaliokunnan lausunnossa esitettyä kritiikkiä sellaista alkoholiyhtiötä kohtaan, joka konsernina tytäryhtiöiden kautta harjoittaa sekä vähittäismyyntiä että valmistusta ja maahantuontia. Alkoholilaissa säädellyn alkoholiyhtiön tulisi olla

vain vähittäismyyntiä harjoittava yhtiö. Valmistusta ja maahantuontia voi harjoittaa muu valtion omistama yhtiö.

Valiokunta esittää kuitenkin tässä yhteydessä lain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa alkoholiyhtiön määrittelemistä siten, että myös nyt suunniteltu yhtiörakenne on mahdollinen, mutta pitää samanaikaisesti välttämättömänä, että mahdollisimman nopeasti alkoholin vähittäismyyntimonopoli siirretään yhtiölle, jolla ei ole yhteyksiä alkoholia valmistavaan tuotantotoimintaan. Kun tämä edellyttää Oy Alko Ab:n yhtiöjärjestyksen muuttamista, tulee yhtiöjärjestyksen muuttamiseen ryhtyä mahdollisimman pikaisesti ja heti sen luotua edellytykset mainitulle alkoholiyhtiölle, jonka tehtäviin kuuluu vain vähittäismyynti, muuttaa alkoholilakia tätä vastaavasti.

Hallintoneuvosto

Valiokunta ehdottaa alkoholiyhtiön hallintoneuvostoon valittavaksi 12 varsinaista jäsentä. Jäsenten toimikausi ehdotetaan neljäksi vuodeksi ja sosiaali- ja terveysministeriön ohella myös kauppa- ja teollisuusministeriölle ehdotetaan annettavaksi oikeus seurata asiain käsittelyä ja ottaa osaa keskusteluun yhtiön toimielimissä.

Perusteluna viimeksi mainitulle menettelylle voidaan todeta sen vahvistavan sitä linjaa, jonka mukaan vähittäismyyntiyhtiön tehtävät ovat terveyspoliittisia, kun taas valmistusta ja tukkumyyntiä hoitavan yhtiön teollisuuspoliittiset tehtävät kuuluvat enemmän kauppa- ja teollisuusministeriön toimialaan. Kun hallintoneuvosto toimii konsernin hallintoneuvostona, tulee molempien mainittujen ministeriöiden olla edustettuina alkoholiyhtiön hallinnossa. Alkoholilain sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden seuranta kuuluu osaltaan hallintoneuvostolle.

Alkon henkilökunnan asema

Oy Alko Ab:n viranomaistoimintojen loppuminen ja useimpien monopolien purkaminen merkitsevät huomattavalle määrälle Alkon palveluksessa olevia henkilöitä aseman muuttumista. Lainsäädäntöä täytäntöönpantaessa on Alkon palveluksessa oleville kertynyt taitotieto käytettävä täysimääräisesti hyväksi muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallitusten alkoholivalvontaa suorittavaa henkilöstöä palkattaessa.

Valiokunta edellyttää, että Alkon henkilöstön asemaan vaikuttavat järjestelyt hoidetaan hyvässä yhteistyössä henkilöstön kanssa.

Vähittäismyynti ja anniskelu

Vähittäismyynnin myymälät ja säätely

Oy Alko Ab:n viranomaistoimintojen loppumiseen liittyen siirretään sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle muun muassa alkoholiyhtiön harjoittaman vähittäismyynnin myymälöiden hyväksyminen. Tähän ja varsinkin lääninhallituksen enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntipaikkaa koskevan luvan myöntämiseen sekä tuotevalvontakeskuksen ns. tilaviinien vähittäismyyntilupaan liittyen valiokunta korostaa, että myös tässä on otettava huomioon ne mahdollisuudet, joita tämä menettely tarjoaa alkoholin saatavuuden järjestämiseksi siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän sosiaalista haittaa. Viranomaisten on harkitessaan vähittäismyyntiluvan myöntämistä ja myyntipaikan hyväksymistä kiinnitettävä asianmukaisuuteen runsaasti huomiota.

Vähittäismyyntiä on harjoitettava myymälässä ja siihen liittyvän tehokkaan valvonnan on luotava edellytykset muun muassa sille, ettei myyntiä harjoiteta alkoholilakiehdotuksen 16 §:n vastaisesti. Valiokunta kiinnittää samalla huomiota siihen, että kielto myydä alkoholia 20 vuotta nuoremmalle tai mietoa alkoholia 18 vuotta nuoremmalle on ehdoton, joten myyjän tulee epäselvissä tilanteissa vaatia ostajaa osoittamaan ikänsä. Toisaalta vähäistä erehtymistä iän suhteen ei ole pidettävä siten vakavana, että se satunnaisesti tapahtuvana johtaisi rangaistuksiin tai myyntiluvan epäämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön antaessa 40 §:n nojalla yleisiä määräyksiä muun muassa myyntipaikoista ja säädettäessä 19 §:n nojalla vähittäismyyntiajoista, maksutavoista ja henkilökunnan ikärajoista on samanaikaisesti otettava huomioon sosiaaliset ja terveydelliset näkökohdat. Vähittäismyynnin olosuhteet on luotava sellaisiksi, että sosiaaliset ja terveydelliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon, että henkilökunta voi tehokkaasti toimia annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti ja että esimerkiksi alkoholin myyntiajat eivät muodostu yleisten sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden vastaisiksi.

Sosiaali- ja terveyspoliittisesti on myös tärkeää, että alkoholijuomien hinnoitteluperusteista annetaan riittävät määräykset. Määräysten tulee perustua siihen, että alkoholista ei tule tarjoustuotetta tai ns. houkutustuotetta, jolla pyritään hankkimaan asiakkaita.

Valiokunta ei pidä vähittäismyynnissä hyväksyttävänä sellaista järjestelyä, jossa myyjän mahdollisuudet valvontaan ovat heikot. Tyypillisenä tällaisena olosuhteena on esimerkiksi kioskeissa luukun kautta tapahtuva myynti, joka olennaisesti vähentää mahdollisuuksia valvoa asiakkaiden asianmukaista, laissa edellytettyä käyttäytymistä.

Vastaavantyyppiset olosuhteet saattavat vallita myös huoltoasemilla, joten luvan myöntäjän tulee erityisesti harkita niiden yhteydessä harjoitettavan vähittäismyyntiluvan myöntämistä. Sen lisäksi huoltoasemamyynti on liikenneraittiuden kannalta kyseenalaista.

Postimyynti

Kun vähintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman vähittäismyynti jää alkoholiyhtiön yksinoikeudeksi ja kun kunta voi 12 §:n nojalla antaa yleiskiellon alkoholijuomien vähittäismyynnin harjoittamiseen kunnassa ja 20 §:n nojalla alkoholijuomien anniskeluun kunnassa, pitää valiokunta tärkeänä niitä mahdollisuuksia, joita alkoholilakiehdotuksen 13 §:n 3 momentti sisältää alkoholijuomien toimittamiseksi niitä tilaavalle henkilölle. Näin voidaan ainakin osittain varmistaa alkoholijuomien saatavuus maan kaikissa osissa. Varsinkin harvaan asutuilla alueilla mutta yleisemminkin taajamien ulkopuolella saattaa muutoin alkoholijuomien hankkiminen muodostua jo matkakustannusten johdosta kohtuuttoman kalliiksi. Myös postimyyntiä on valvottava.

Anniskelua koskevia näkökohtia

Anniskelulupaa myönnettäessä on anniskelupaikan ja sen sijainnin asianmukaisuuteen kiinnitettävä huomiota siten, että toiminta on alkoholilain yleisten tavoitteiden mukaista. Anniskelulupaa harkittaessa on erityistä huomiota kiinnitettävä anniskelupaikan sijaintiin siten, ettei anniskelupaikka aiheuta häiriötä esimerkiksi päiväkodin, koulun tai neuvolan toiminnalle. Anniskelualue tulee määritellä siten, että valvonta voidaan järjestää tehokkaasti. Myös tässä suhteessa asetuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön määräysten tulee tukea lainsäädännön yleisiä tavoitteita. Valiokunnan vähittäismyynnin määräyksiä koskevat kannanotot muun muassa vähimmäishinnoista koskevat myös anniskelua. Vastaavasti myös anniskelua koskevat valiokunnan edellä vähittäismyynnin yhteydessä ottamat kannat kioskeihin ja huoltoasemiin.

Valiokunta korostaa myös anniskeluluvan haltijan harjoittaman anniskelun valvonnan välttämättömyyttä. Tästä syystä tulee jatkaa edelleen menettelyä, jonka mukaan anniskelupaikassa on aina alkoholin anniskelusta vastaava henkilö tai tämän varahenkilö läsnä. Valiokunta ehdottaa asiaa koskevaa säännöstä lakiin. Valvonnan kannalta on tärkeää, että hotelli- ja ravintolahenkilökunnan määrän seurantaa jatketaan.

Hallinto ja valvonta

Uudistettu lainsäädäntö merkitsee suurta muutosta alkoholiasiain hallinnossa, lupakäytännössä ja lainsäädännön valvonnassa. Siksi lainsäädäntöä on seurattava tältäkin kannalta, erityisesti käytäntöä maan eri osissa ja valvontaorganisaation tarkoituksenmukaisuutta. Tuotevalvontakeskukselle ja lääninhallituksille on varattava riittävät voimavarat. Kuntien asemaa hallinnon kokonaisuudessa on selvitettävä. Tärkeää on alkoholivalvonnan yhteistyö ehkäisevän sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Saatujen kokemusten perusteella on hallintoa tarvittaessa uudistettava siten, että se tukee alkoholipolitiikan terveystavoitteita.

Kotimainen alkoholituotanto

Jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa on ollut havaittavissa pyrkimystä kotimaisen pienimuotoisen viinintuotannon aikaansaamiseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällä saattaa olla merkitystä maatalouselinkeinon yhtenä haarana tai oheistoimintana. Valtiovallan toimenpitein onkin luotava edellytyksiä tälle toiminnalle niin, ettei alkoholilainsäädäntö tarpeettomasti rajoita uutta tuotantoa. Asetuksessa alkoholijuomista ja väkiviinasta tulee sallia mietojen alkoholijuomien valmistus kaikista kasveista ja kasvinosista.

Kotimaisen viinintuotannon pullonkauloina voidaan pitää ilmeisesti tuotekehittelyä ja markkinoille pääsyä. Kun useimmat tuotteet sisältävät enemmän kuin 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia, on niiden vähittäismyynti alkoholiyhtiön yksinoikeus. Sen sijaan anniskelu on mahdollista anniskeluluvan haltijalle, ja anniskeluluvan haltijana voi olla myös viinintuottaja. Valiokunta ehdottaa lisäksi sallittavaksi sen, että valmistusluvan saanut voi saada vähittäismyyntiluvan itse tuotetun tuotteen myymiseen valmistuspaikan yhteydessä. Luvan tähän myöntäisi tuotevalvontakeskus. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on ehdotuksen mukaan mahdollisuus määrätä tarkempia ehtoja vähittäismyyntiluvalle. Näiden ehtojen on johdettava tilanne siihen, että valmistaja voi ainakin pääosin tuottamistaan raaka-aineista valmistamaansa tuotetta myydä valmistuspaikan yhteydessä. Myyntipaikkana voi olla vain valmistuspaikka, joten vähittäismyyntipisteitäkin voi olla vain yksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan kotimaisen viinintuotannon aseman paranemiselle luo edellytyksiä muun muassa edellä selostettu mahdollisuus, jolla mietoja alkoholijuomia voidaan rajoitetusti mainostaa. Valmistuslupa on annettava kaikelle sellaiselle toiminnalle, joka täyttää lainsäädännön edellytykset, ja alkoholiyhtiön on vähittäismyyntimonopolia toteuttaessaan pidettävä huoli siitä, että ne tuotteet, joilla on taloudellisen menestymisen edellytykset, ovat myös saatavilla ja että uudet tuotteet voivat kokeilla menestymistään markkinoilla.

Alkoholipoliittinen tutkimus, tiedotus ja valistus

Alkoholilakiehdotuksen 36 §:n mukaan alkoholiyhtiö harjoittaa alkoholipoliittista tutkimusta, tiedotusta, valistusta ja terveyskasvatusta ja muutakin tähän liittyvää toimintaa. Toiminta kuitenkin ehdotuksen mukaan rahoitettaisiin alkoholijuomaveron tuotolla. Järjestely onkin perusteltu, koska alkoholiyhtiölle eivät kuulu tämäntapaiset toiminnot. Toisaalta näiden toimintojen rahoittaminen alkoholiverosta on terveyspoliittisesti perusteltua.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain menettelyä seuraten valiokunta ehdottaa, että alkoholiyhtiölle on varattava alkoholitutkimusta, alkoholiolojen kehityksen seuraamista ja alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen torjuntaa varten 0,7 prosenttia alkoholijuomaveron tuotosta. Tämä vastaa suurin piirtein sitä summaa, jolla toimintaa on tähän asti harjoitettu.

Alkoholiyhtiölle kuuluisi alkoholilakiehdotuksen 36 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kertomuksen antaminen alkoholiolojen kehityksestä ja toimenpiteistä, joihin alkoholilain tarkoituksen saavuttamiseksi on ryhdytty. Kun alkoholiyhtiöllä on kuitenkin hyvin rajoitettu monopoliasema, se voi alkoholipolitiikan muista osista saada tietoja vain sikäli kuin liiketoiminnan julkisuus antaa siihen mahdollisuuden. Sille itselleen syntyy myös tarve siirtää niitä osia toiminnastaan, joissa sillä ei ole monopolia, liikesalaisuuden piiriin. Nämä seikat vähentävät alkoholiyhtiön valtioneuvostolle vuosittain antaman kertomuksen kattavuutta ja merkitystä, mutta toisaalta kertomus luo edelleen mahdollisuuden alkoholin vähittäismyynnin merkittävän osan sosiaali- ja terveyspoliittiseen seurantaan.

Alkoholitutkimuksen, tiedotuksen, valistuksen ja terveyskasvatuksen asema hallinnon kokonaisuudessa on selvitettävä ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta tämä toiminta tulee tehokkaasti ja riittävästi rahoitettuna hoidetuksi ja että tehtäviä hoitavat sellaiset viranomaiset ja laitokset, joille se luontevasti soveltuu.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan alkoholin haittojen tehokkaasta tiedottamisesta ja alkoholivaurioita ehkäisevän toiminnan, terveyskasvatuksen, valistuksen ja tutkimuksen riittävyydestä sekä terveiden elämäntapojen edistämisestä.

Ehtoollisviinin verokohtelu

Valmisteverotusta koskevaan hallituksen esitykseen n:o 237 sisältyvän alkoholi- ja alkoholijuomaveroehdotuksen mukaan eivät uskonnolliset yhdyskunnat voi saada verottomasti kirkollisissa toimituksissa tarvitsemaansa viiniä. Tämä on kuitenkin ollut tähän asti mahdollista. Valiokunta pitää tärkeänä, että valmisteverotuslainsäädännössä vapautetaan evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta ja muut vastaavat yhteisöt kirkollisissa toimituksissa tarvitsemansa alkoholijuoman verosta.

EU-jäsenyys

Suomen jäsenyys Euroopan unionissa aiheuttaa tarpeita muuttaa lainsäädäntöä edelleen

eräiltä osilta. Kun valmisteverotuksesta ehdotetaan säädettäväksi lainsäädäntö, joka koskee myös alkoholia ja sen verokohtelua, on välttämätöntä tehdä tätä koskevat muutokset alkoholilakiin. Aikataulusyistä eivät kuitenkaan alkoholilain tarpeelliset muutokset ole tehtävissä tässä yhteydessä, joten valiokunta ehdottaa, että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon muutostarpeet käsitellessään valmisteverotuslainsäädäntöä.

Alkoholilain 10 §:stä olisi poistettava asetuksenantovaltuutus, joka koskee verottomuutta maahantuonnissa. Tällöin alkoholilain nojalla jää säädeltäväksi yksityishenkilölle sallittu maahantuonti, mutta tuonnin verokohtelusta säädettäisiin verotuslainsäädännössä.

Vastaavasti alkoholilakiehdotuksen 17 §:n mukaista erityismyyntiä koskevat säännökset on tarpeellista muuttaa hallituksen esityksestä, koska kansallisen tason säätely on mahdollinen vain teknisiin tarkoituksiin käytettävästä väkiviinasta ja alkoholijuomasta. Nautittavaksi tarkoitetusta alkoholijuomasta säädettäisiin valmisteverotuslainsäädännössä.

Verollisen väkiviinan myynnin mahdolliseksi tekemiseksi ja alkoholijuoman verottomien luovuttamismahdollisuuksien säännöstämiseksi alkoholilain 29 ja 30 §:ää olisi muutettava. Säännökset on yhteensovitettava valmisteverotuslainsäädännön kanssa. Alkoholilain 35 § tulee yhteensovittaa valmisteverotuslainsäädännössä omaksutun verottoman varaston käsitteen kanssa.

Myös alkoholilain 56 §:ää on tarpeen korjata valmisteverotuslainsäädännön johdosta. Kun väkiviinasta kannetaan alkoholiveroa, tulee tämän vajauksesta aiheutuva korvaus määrätä. Tämä on tarkoituksenmukaista tehdä alkoholijuomien vastaavan korvauksen kanssa yhtenevällä tavalla.

Alkoholirikokset

Alkoholilainsäädännön rangaistussäännökset ja eräät muut, lähinnä menettämisseuraamuksia koskevat säännökset ovat pahoin vanhentuneet. Valiokunnan saaman tiedon mukaan alkoholirikoksia koskeva lainsäädäntö on tarkoitus uudistaa rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä myöhemmin. Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ne tulee tarpeellisilta osin muuttaa ja kumota.

Voimaantulo

Kun hallituksen esitystä laajennetaan alkuperäisestä myös valmistus- ja tukkumyyntimonopolia purkavaksi, ehdotetaan lait tuleviksi voimaan vuoden 1995 alusta. Tästä syystä on kaikkien lakien voimaantulosäännöksiin tehtävä vastaava korjaus. Tuotevalvontakeskuksesta ehdotetun lain voimaantulo olisi kuitenkin säädettävä tapahtuvaksi 15.12.1994, koska kuluvan vuoden lisätalousarvion mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus perustetaan tästä ajankohdasta. Samasta ajankohdasta siirrettäisiin myös tupakka- ja kemikaalivalvontatehtävät sosiaali- ja terveysministeriöltä tuotevalvontakeskukselle.

Kun hallituksen esityksen n:o 116/1993 vp perusteella toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja markkinatuomioistuimesta annettua lakia on muutettu ja kyseiset muutokset on säädetty tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1995, on tarpeellista muuttaa hallituksen esitykseen sisältyvät mainittujen lakien muutokset väliaikaisina olemaan voimassa helmikuun 1995 loppuun.

Maaliskuun 1 päivästä 1995 lukien on kyseisiä lakeja puolestaan muutettava siten, että säännökset kattavat sekä toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain että alkoholilain mukaiset tehtävät. Tästä syystä valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi kaksi uutta lakia, joilla mainittu yhteensovitus toteutetaan.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset n:ot 1—7 hyväksyttäisiin näin kuuluvina ja

että hyväksyttäisiin uudet 8. ja 9. lakiehdotus seuraavasti:

1.

Alkoholilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)
4) alkoholiyhtiöllä valtion kokonaan omistamaa osakeyhtiötä tai *tämän kokonaan omistamaa* tytäryhtiötä, jonka tehtävänä on huolehtia sille tässä laissa *yksinoikeudeksi säädetyn vähittäismyynnin* harjoittamisesta.
Alkoholipitoisia aineita ovat alkoholijuomat, alkoholivalmisteet ja väkiviina, joilla tässä laissa tarkoitetaan:
(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)
(4 kohta *poist.*)
(4 ja 5 kohta kuten hallituksen esityksen 5 ja 6 kohta)
(3—5 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus

4 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistuslupa

(1 mom. *poist.*)
Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistusta elinkeinotoimintaansa varten *taikka siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää, opetus- tai tutkimustarkoituksessa saa* harjoittaa se, jolle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, jäljempänä tuotevalvontakeskus, on myöntänyt valmistusluvan. (hallituksen esityksen 2 mom.)
(3 mom. *poist.*)
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 4 ja 5 mom.)

6 ja 7 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonti sekä maastavienti

8 §

Alkoholijuomien ja väkiviinan kaupallinen maahantuonti ja väkiviinan maahantuontilupa

Alkoholijuomia saa tuoda maahan kaupalliseen tarkoitukseen:
1) alkoholiyhtiö *omaa vähittäismyyntiään varten*;
(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)
(3 ja 4 kohta *poist.*)
(3 kohta kuten hallituksen esityksen 5 kohta)
4) jäljempänä 14 *§:n 1 momentissa* tarkoitetun *(poist.)* vähittäismyyntiluvan sekä 21 §:ssä tarkoitetun anniskeluluvan haltija luvassa tarkoitettua vähittäismyyntiä tai anniskelua varten tehtyään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen toimimisestaan maahantuojana; sekä
(5 kohta kuten hallituksen esityksen 7 kohta)
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

9—11 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan myynti ja muu luovuttaminen sekä välittäminen

Vähittäismyynti

12 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

13 §

Alkoholiyhtiön vähittäismyynti

Alkoholiyhtiöllä on *14 §:ssä tarkoitettua myyntiä* lukuun ottamatta yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Vähittäismyyntilupa

Käymisteitse valmistetun enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän *alkoholijuoman* vähittäismyyntiä saa alkoholiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle lääninhallitus on myöntänyt *tätä koskevan* vähittäismyyntiluvan.

Käymisteitse valmistetun enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman vähittäismyyntiä saa alkoholiyhtiön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin tuotevalvontakeskuksen luvalla harjoittaa se, jolle on myönnetty lupa kyseisen tuotteen valmistamiseen. (uusi mom.)

Alkoholijuoman vähittäismyyntilupa voidaan myöntää sille, jolla harkitaan olevan tähän toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. (hallituksen esityksen 2 mom.)

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain lääninhallituksen *tai tuotevalvontakeskuksen* hyväksymässä myyntipaikassa, joka paikan sijainnin ja myyntitilojen sekä toiminnan osalta on asianmukainen ja jossa myynti on järjestetty niin, että tehokas valvonta on mahdollinen. (hallituksen esityksen 3 mom.)

15 §

Seuraamukset rikkomuksista

Luvan myöntävä viranomainen voi antaa *14 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun* vähittäismyyntiluvan haltijalle huomautuksen tai kirjallisen varoituksen taikka supistaa myyntiaikoja tai korvauksetta peruuttaa myyntiluvan joko määräajaksi tai pysyvästi, jos:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Poliisi voi, milloin järjestyksen ylläpitäminen alkoholi*juoma*myymälässä tai *14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa* myyntipaikassa niin vaatii, keskeyttää myynnin siellä tilapäisesti, enintään vuorokauden ajaksi. Keskeyttämisestä on viipymättä ilmoitettava lääninhallitukselle.

16 §

Vähittäismyyntikiellot

Alkoholijuomaa ei saa alkoholi*juoma*myymälässä tai *14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa* myyntipaikassa myydä:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

17—19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Anniskelu

20 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

21 §

Anniskelulupa

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus lukuun ottamatta lupaa anniskella yksinomaan *käymisteitse valmistettuja* enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä *alkoholijuomia*, jolloin luvan myöntää lääninhallitus.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

22 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

23 §

Anniskelupaikan järjestys

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Anniskelupaikassa tulee olla vastaava hoitaja ja hänellä tarpeellinen määrä sijaisia, jotka anniskeluluvan haltija määrää. Anniskeluluvan haltija sekä anniskelupaikan vastaava hoitaja ja hänen sijaisensa ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että anniskelupaikassa noudatetaan tämän lain säännöksiä. (uusi mom.)

24 ja 25 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

26 §

Anniskelua koskevat tarkemmat säännökset

Anniskeluajoista, *anniskelumääristä,* maksutavoista ja laskunantovelvollisuudesta anniskelussa, anniskeluhenkilökunnan ikärajoista sekä alkoholijuomavaraston luovuttamisesta liikkeen toiminnan loppuessa tai sen siirtyessä toiselle omistajalle säädetään asetuksella.

Tukkumyynti

27 §

Alkoholijuomien ja väkiviinan tukkumyyntilupa

(1 mom. *poist.)*

Alkoholijuoman tukkumyyntiä saa harjoittaa se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt luvan tämän alkoholijuoman valmistukseen tai tukkumyyntiin. (hallituksen esityksen 2 mom.)

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 3 ja 4 mom.)

28 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö

29—31 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Alkoholijuomien myynti ulkomaanliikenteessä

32 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Mainonta

33 §

Mainonnan sääntely

Väkevän alkoholijuoman mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kielletty.

Miedon alkoholijuoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainonta, epäsuora mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu myynninedistämistoiminta sekä sen liittäminen muun tuotteen tai palvelun mainontaan ja myynninedistämistoimintaan on kielletty, jos:

1) se kohdistuu alaikäisiin tai muihin henkilöihin, joille alkoholijuomaa ei 16 §:n mukaan saa myydä, taikka siinä kuvataan tällaisia henkilöitä;

2) siinä yhdistetään alkoholin käyttö ajoneuvolla ajamiseen;

3) siinä korostetaan alkoholijuoman alkoholipitoisuutta myönteisenä ominaisuutena;

4) siinä kuvataan alkoholin runsasta käyttöä myönteisesti taikka raittius tai alkoholin kohtuukäyttö kielteisesti;

5) siinä luodaan kuva, että alkoholin käyttö lisää suorituskykyä taikka edistää sosiaalista tai seksuaalista menestystä;

6) siinä luodaan kuva, että alkoholilla on lääkinnällisiä tai terapeuttisia ominaisuuksia tai että se piristää, rauhoittaa tai on keino ristiriitojen ratkaisemiseksi; sekä

7) se on hyvän tavan vastaista, siinä käytetään kuluttajan kannalta sopimatonta menettelyä taikka annetaan muutoin alkoholista, sen käytöstä, vaikutuksista tai muista ominaisuuksista totuuden vastaista taikka harhaanjohtavaa tietoa.

Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti 1 ja 2 momentissa tarkoitetun juoman ja alkoholijuoman myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnistettavasti muunnettuna 1 tai 2 momentissa tarkoitetulle juomalle tai alkoholijuomalle vakiintunutta tunnusta tai että siitä muutoin välittyy mielikuva tietystä 1 tai 2 momentissa tarkoitetusta juomasta tai alkoholijuomasta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, *väkevän* alkoholijuoman mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa voidaan harjoittaa siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä tarkemmin määrää:

(1 ja 2 kohta kuten hallituksen esityksen 2 momentin 1 ja 2 kohta)

Tuotevalvontakeskus voi peruuttaa *4 momentissa* tarkoitetun hyväksymisensä, jos:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksen 3 momentin 1—3 kohta)

Mitä *1—3 momentissa* säädetään, ei *(poist.)* sovelleta mainontaan sellaisessa Suomessa levitettävässä ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole alkoholijuomien mainonta. (hallituksen esityksen 4 mom.)

(7 mom. kuten hallituksen esityksen 5 mom.)

6 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapito ja kuljetus sekä verottamattomien alkoholijuomien varastointi

34 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

35 §

Verottamattomien alkoholijuomien varastot

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Verottamattomien alkoholijuomien varaston *pitämiseen* tarvittavasta luvasta säädetään erikseen.

7 luku

Alkoholiyhtiö

36 §

Alkoholiyhtiön tehtävät

Alkoholiyhtiön tehtävänä on:

1) huolehtia sille tässä laissa yksinoikeudeksi säädetyn *vähittäismyynnin* harjoittamisesta;

(2 ja 3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Alkoholiyhtiön 1 momentin 2 kohdassa määrättyjen tehtävien *hoitamista varten on valtion talousarvioon vuosittain otettava määräraha, joka vastaa vähintään 0,7 prosenttia alkoholijuomaveron arvioidusta vuotuisesta tuotosta.*

37 §

Hallintoneuvosto

Alkoholiyhtiöllä on hallintoneuvosto, johon kuuluu *kaksitoista* varsinaista jäsentä *(poist.)*.

Valtioneuvosto määrää hallintoneuvoston jäsenet *neljäksi* kalenterivuodeksi kerrallaan nimeten samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan *(poist.)*.

Hallintoneuvoston jäsen *(poist.)* voidaan vapauttaa tehtävästään toimikauden kestäessä, jolloin hänen tilalleen on määrättävä uusi jäsen *(poist.)* jäljellä olevaksi kaudeksi.

38 §

Ministeriöiden edustus

Sosiaali- ja terveysministeriön *ja kauppa- ja teollisuusministeriön* edustajalla on oikeus seurata asiain käsittelyä ja oikeus ottaa osaa keskusteluun hallintoneuvoston kokouksessa sekä yhtiökokouksessa.

39 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Ohjaus ja valvonta

40 §

Sosiaali- ja terveysministeriön toimivalta

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarvittaessa määräyksiä:

1) valmistusluvan, maahantuontiluvan, *(poist.)* vähittäismyyntiluvan, anniskeluluvan sekä tukkumyyntiluvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta;

2) alkoholijuomamyymälän, *14 §:n 4 momentissa tarkoitetun* myyntipaikan sekä anniskelupaikan asianmukaisesta sijainnista;

3) anniskelutilojen, *14 §:n 4 momentissa tarkoitetun alkoholijuoman* myyntitilojen sekä anniskelu- ja myyntitoiminnan asianmukaisuudesta;

(4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) tehokkaan valvonnan edellyttämistä järjestelyistä alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksessa ja varastoinnissa, alkoholijuomamyymälässä ja *14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa* myyntipaikassa sekä anniskelualueella;

6) alkoholijuomien mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa *koskevien säännösten* noudattamisesta; sekä

7) alkoholijuomien *(poist.)* hinnoitteluperusteista.

41 §

Tuotevalvontakeskuksen toimivalta

Tuotevalvontakeskus valvoo sosiaali- ja terveysministeriön alaisena:

(1—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

7) alkoholijuomien mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa *koskevien säännösten* noudattamista;

(8 ja 9 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

42 §

Lääninhallituksen toimivalta

Lääninhallitus valvoo alueellaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä alkoholijuomien mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa *koskevien säännösten* noudattamista.

43—47 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

48 §

Ohjeiden antaminen sekä uhkasakko ja teettäminen

Jos alkoholijuoman mainontakiellon tai muun 33 §:ssä tarkoitetun markkinointi- tai myynninedistämis*toimintaa koskevan säännöksen* noudattamisen valvontaa suoritettaessa tai muuten havaitaan epäkohtia taikka säännösten tai määräysten vastaista toimintaa, tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi taikka virheellisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä.
(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

49 ja 50 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Muutoksenhaku

51—53 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Erinäiset säännökset

54—62 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

11 luku

Voimaantulo

63 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1995.*
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

64 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

2.

Laki

alkoholilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun alkoholilain (459/68) 85 §:n 3 ja 4 momentti, 91 §:n 2 momentti, 91a §:n 2 momentti, 93 § sekä 95 §:n 1 momentin johdantokappale ja 4 kohta sekä 4 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 85 §:n 3 ja 4 momentti ja 95 §:n 4 momentti 6 päivänä maaliskuuta 1987 annetussa laissa (252/87) sekä 91 §:n 2 momentti ja 91 a §:n 2 momentti 2 päivänä maaliskuuta 1979 annetussa laissa (251/79), seuraavasti:

85, 91, 91 a, 93 ja 95 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1995.*

3.

Laki

keskioluesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1995*.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Kunnanvaltuuston keskioluesta annetun lain (462/68) nojalla antama suostumus *(poist.)* vähittäismyyntiin ja anniskeluun jää edelleen voimaan *alkoholilain 12 ja 20 §:n tarkoittamana suostumuksena.*

Keskioluesta annetun lain ja sen nojalla annettujen säännösten perusteella annettu oikeus, lupa sekä suostumus jää edelleen voimaan asianomaisessa päätöksessä mainituksi ajaksi *alkoholilain (/) tarkoittamana oikeutena, lupana ja suostumuksena siten, että se koskee käymisteitse valmistettua enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää alkoholijuomaa.* Tällä lailla kumotaan kuitenkin tällaiseen oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät keskioluesta annetun lain nojalla annetut määräykset ja yleiset lupaehdot ja näihin sovelletaan alkoholilain (/) nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä ja asetettuja ehtoja. Oikeuteen, lupaan sekä suostumukseen liittyvät keskioluesta annetun lain nojalla annetut erityisehdot jäävät voimaan siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa alkoholilain (/) ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten kanssa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 ja 2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen johtokunnan jäseneen, *keskuksen* palveluksessa olevaan sekä sen asiantuntijana toimivana sovelletaan, mitä rikoslain 40 luvussa säädetään virkamiehestä ja julkisyhteisön työntekijästä.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Tämä laki tulee voimaan *15 päivänä joulukuuta* 1994.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki

kemikaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä elokuuta 1989 annetun kemikaalilain (744/89) 5 §:n 1 momentti, 20 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti, 45 §:n 2 ja 3 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 §,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentti, 21 §:n 2 momentti, 55 §:n 2 momentti ja 57 § 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (766/92) sekä 20 §:n 1 momentti, 22 ja 23 §, 43 §:n 2 momentti ja 45 §:n 2 ja 3 momentti 18 päivänä joulukuuta 1992 annetussa laissa (1412/92), seuraavasti:

5, 20—23, 43, 45, 55 ja 57 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan *15 päivänä joulukuuta* 1994.

6.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain *väliaikaisesta* muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

(poist.)

muutetaan väliaikaisesti toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 17 §:n 3 *momentin 2 kohta,* 18 §:n 1 ja 2 momentti, 19 ja 20 § ja 21 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat *(poist.)* 19 § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (953/92) ja 20 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, seuraavasti:

14 §
(*Poist.*)

17 §

— — — — — — — — — — — — —

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa, terveyslautakunnan on ilmoitettava asiasta:

(1 kohta *poist.)*

(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)

18—21 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan *15 päivänä joulukuuta* 1994. *Laki on voimassa 28 päivään helmikuuta 1995.*

7.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain *väliaikaisesta* muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 *§* ja 7 *§:n 1 momentin 1 kohta ja 3 momentti,* sellaisina kuin ne ovat *(poist.)* 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1615/93), *(poist.)* sekä

lisätään lakiin *väliaikaisesti* uusi *6 f* §, seuraavasti:

1 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

6 f §
(Kuten hallituksen esityksen 6 e §)

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitetusta luottolaitoksen tekemästä hakemuksesta, rahoitustarkastuksen päätös sekä, milloin kysymys on *6 f §:ssä* tarkoitetusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, tuotevalvontakeskuksen päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;

— — — — — — — — — — — — —

Edellä 6 c tai *6 f §:ssä* tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1995 ja on voimassa 28 päivään helmikuuta 1995.*

8.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 37 §, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (768/92),

muutetaan 14 §:n 1 momentti, 17 §:n 3 momentin 2 kohta, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 2 momentti ja 21 §, sellaisina kuin ne ovat, 19 päivänä elokuuta 1994 annetussa laissa (765/94), seuraavasti:

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen johto ja ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle ja valvonta sen alaiselle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle.

— — — — — — — — — — — — —

17 §

— — — — — — — — — — — — —

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos ohjeissa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, kunnan on ilmoitettava asiasta:

— — — — — — — — — — — — —

2) sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle, kun kysymys on 5—7 §:n säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvasta myynnistä tai muusta luovuttamisesta taikka muusta näiden säännösten vastaisesta menettelystä tai kun kysymys on 8 ja 9 §:n säännöksissä kielletystä mainonta- tai myynninedistämistoimesta.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 8 tai 9 §:n vastaista myynninedistämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen tai muun luovuttamisen, jos tuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1 ja 2 momentin säännösten vastainen taikka jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on sen laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, voi sosiaali- ja

terveydenhuollon tuotevalvontakeskus väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa säädetystä kiellosta päättäessään velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä ja kunta antamiaan ohjeita uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

— — — — — — — — — — — — —

21 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myynnin edistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1 tai 2 momentin vastainen taikka keskuksen näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhkaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 §:n 2 momentissa säädetyn viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa ohjeiden noudattamisen tehosteeksi asettamaan uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksi saamisesta. Asianosainen sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen päätöksen saanut voi saattaa asian edelleen markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin tästä säädetään 3 momentissa.

Se, jolle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen 1 momentissa tarkoitetussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen 5 ja 6 §:n sekä kunnan 10—12 §:n tai 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöönpantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta lääninoikeus.

Tämä laki tulee voimaan 15 päivänä joulukuuta 1994. Lain 17 §:n 3 momentin 2 kohta, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 2 momentti ja 21 § tulevat kuitenkin voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1995.

9.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 § ja 7 §:n 1 momentin 1 kohta ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 19 päivänä elokuuta 1994 annetussa laissa (766/94), sekä

lisätään lakiin uusi 6 f §, seuraavasti:

1 §

Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89), luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/93) ja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (1062/93) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78), toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun

lain (693/76) ja alkoholilain (/) mukaan kuuluvat asiat.

6 f §

Alkoholilain nojalla käsiteltävä asia tulee markkinatuomioistuimessa vireille sen hakemuksella, jolle on annettu mainitun lain 48—50 §:ssä tarkoitettu kieltopäätös, väliaikaista kieltoa tai markkinoilta poistamista koskeva määräys, uhkasakko tai teettämisuhka, niin kuin mainitun lain 52 §:n 2 momentissa säädetään.

Alkoholilain 48—50 §:n nojalla asetetun uhkasakon tuomitseminen tai teettämisuhan täytäntöönpano tulee vireille tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen hakemuksella.

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitetusta luottolaitoksen tekemästä hakemuksesta, rahoitustarkastuksen päätös sekä, milloin kysymys on 6 e tai 6 f §:ssä tarkoitetusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;

— — — — — — — — — — — — —

Edellä 6 c, 6 e tai 6 f §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1995.

Edelleen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:ot 104/1991 vp ja 77 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Vielä valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toivomusaloitteet n:ot 1020, 1044, 1117, 1130, 1132, 1141, 1157, 1205, 1206 ja 1306/1991 vp hylättäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Taina (osittain), jäsenet Ala-Harja (osittain), U. Anttila, Antvuori (osittain), Hiltunen (osittain), Kemppainen (osittain), Kuittinen (osittain), Muttilainen, Nordman (osittain), O. Ojala (osittain), Perho-Santala (osittain), Puhakka (osittain), Puisto (osittain), Stenius-Kaukonen (osittain), Vehkaoja (osittain) ja Ääri (osittain) sekä varajäsenet Kauppinen (osittain), P. Leppänen (osittain) ja M. Pietikäinen (osittain).

Vastalauseita

I

Valiokunnan enemmistö esittää mielestäni sallittavaksi perusteettoman laajasti alkoholin mainontaa. Mietojen alkoholijuomien mainonta voisi mielestäni olla sallittua enintään samassa laajuudessa kuin niin sanottujen tilaviinien vähittäismyynti. Tällöin kotimainen pienimuotoinen tilaviinivalmistus voi saada tuoteinformaation tapaan markkinoille tietoa itsestään, mutta mainonta muuten on mahdollisimman pitkälle rajoitettua. Tästä syystä mainonta tulisi järjestää siten, että kaiken vähintään 13 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävän alkoholijuoman mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kiellettyä ja alle 13-prosenttisten alkoholijuomien mainonta sallittua niillä rajoituksilla, jotka valiokunta ehdotuksessa 33 §:ksi asettaa.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Kirsti Ala-Harja

II

Suomessa alkoholipolitiikkaa on kehitetty pitkäjänteisesti sosiaali- ja terveyspoliittisista lähtökohdista. Haittavaikutuksia on pystytty lieventämään tekemällä alkoholipolitiikan muutokset ja liberalisointi asteittain tutkimustietoon ja perusteelliseen harkintaan pohjautuen. Poikkeuksina tästä linjasta ja runsaasti epäkohtia tuoneina muutoksina voidaan pitää esimerkiksi keskioluen vapauttamista 1970-luvun alussa ja viime aikoina keskiolutanniskelun laajentamisesta aiheutuneita epäkohtia sekä myös ravintolatoimintaan viime vuosina tulleita, esimerkiksi seksibisnekseen liittyviä lieveilmiöitä.

Euroopan unionissa alkoholipolitiikka on pääsääntöisesti ollut maatalouspolitiikkaa. Esimerkiksi viinin ja alkoholijuomien ylituotannon aiheuttamat vientiongelmat liittyvät siihen. Suomi pystyi EU:hun-liittymissopimuksessa säilyttämään alkoholin vähittäismyyntimonopolin. Tätä kautta Suomelle jäisi edelleen mahdolliseksi käyttää tärkeimpiä alkoholipoliittisia keinoja: vaikuttaa alkoholin saatavuuteen ja hintaan.

Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys sisältää pääsääntöisesti vain tuon EU-neuvottelusopimuksen täytäntöönpanon, so. Alkon valmistus-, tuonti-, vienti- ja tukkumyyntimonopolin purkamisen. Siksi valiokunnan olisi tullut pidättäytyä vain näihin muutoksiin. Nyt valiokunnan enemmistö lähti muuttamaan oleellisella tavalla Suomen alkoholipolitiikkaa ilman, että sitä olisi kunnolla valmisteltu, siitä olisi käyty riittävän laajaa keskustelua ja että tehdyille muutoksille olisi ollut suurempaa yhteiskunnallista tarvetta.

Tällä hetkellä alkoholin saatavuutta ei voida pitää Suomessa minkäänlaisena ongelmana. Myöskään alkoholimainonnan vapauttamiseen, kun jopa EU:n piirissä ollaan terveyssyistä liikkumassa rajoittavampaan suuntaan, ei Suomessa ole tarvetta. Alkoholimainonta on Suomessa ollut kiellettyä. Se epäkohta, että kaikkia olutvahvuuksia on nyt voitu mainostaa kiertämällä mainoskieltoa ykkösoluen kautta, olisi pitänyt hoitaa muulla tavalla.

Olemme sitä mieltä, että nykyinen olutmainonnan epäkohta olisi tullut hoitaa siten, kuin valiokunnan enemmistö esittää, mutta alkoholimainontaa ei ehdottomasti tulisi sallia yli 4,7 prosenttia alkoholia sisältäville juomille.

Niin sanotun olutkulttuurin epäkohtia ei korjata sillä, että vähittäismyyntiin sallitaan muutkin samanvahvuiset alkoholijuomat ja mahdolliset uudet uusia haittoja tuovat tuotteet, joita markkinoidaan uusille asiakasryhmille, esimerkiksi nuorisolle. Tältä osin olisi pitänyt seurata, miten näiden alkoholijuomien salliminen keskiolutanniskelussa onnistuu.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että ensimmäisen lakiehdotuksen 14 § hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Hannu Kemppainen
Tuula Kuittinen

Raili Puhakka
Saimi Ääri

III

Alkoholilain 14 §

Hallituksen esityksen mukaan lääninhallituksilla on mahdollisuus myöntää oluen myyntilupa kioskeille ja niihin verrattaville myyntipaikoille. Valiokunta muutti hallituksen esitystä niin, että vähittäismyyntilupa sallitaan oluen lisäksi käymisteitse valmistetulle enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävälle alkoholijuomalle (siiderit). Valiokunnan tekemä muutos on mielestämme oikea. Terveyspoliittiset syyt eivät perustele oluen asettamista eri asemaan muihin vastaavan vahvuisiin käymisteitse valmistettuihin alkoholijuomiin nähden.

Eri mieltä olemme myyntipaikkojen lisäämisestä, johon tässä muodossa hyväksytty lakiesitys johtaa. Nykykäytännön ja keskiolutlain (462/68) mukaan oluen myyntilupa on ollut vain niillä kioskeilla ja huoltoasemilla, joissa on ns. elintarvikeosasto. Jotta voidaan varmistaa, ettei lain muutoksen jälkeen lääninhallitus voi harkintansa mukaan myöntää vähittäismyyntilupia mihin tahansa luukkukioskiin, huoltoaseman kassalle tai vaikkapa automaatteihin, esitämme muutok-

sia 14 §:ään. Muutoin on odotettavissa, että vähittäismyyntipisteet lisääntyvät voimakkaasti, esitetyn arvion mukaan noin 2 000:lla. Vähittäismyynnissä ei ole esiintynyt ongelmia. Myynnin voimakas laajentaminen kioskeihin ja vastaaviin lisää järjestyshäiriöitä ja tuo valvontaongelmia. Myös kioskien ja huoltamoiden työntekijöiden työturvallisuus voi vaarantua yksintyöskentelytilanteissa, joissa he joutuvat kieltäytymään myynnistä esim. päihtyneille.

Alkoholilain 19 §

Varmistaaksemme, että kioskeihin ja huoltamoille ei syntyisi järjestysongelmia, ehdotamme 19 §:ään uutta 2 momenttia, jonka mukaan alkoholijuomien vähittäismyynnissä noudatettaisiin kulloinkin voimassa olevia vähittäiskaupan aukioloajasta annetun lain säännöksiä. Mikäli kauppojen ja kioskien ja vastaavien myyntiajat poikeavat toisistaan, on mahdollista, että kauppojen sulkemisen kello 20:n jälkeen kioskeista ja vastaavista muodostuu alkoholikauppoja, jotka voivat olla auki vaikka vuorokauden ympäri. Tämä ei voi olla tarkoituksenmukaista terveyspolitiikan kannalta. Tarkemmista säännöksistä on mahdollista säätää asetuksella, mutta ongelmia voidaan ehkäistä varmistamalla asia jo lain tasolla.

Lakiehdotuksen mukaan vähittäismyynnin alkoholijuoman, mm. keskioluen, hinnoittelu vapautuisi. Tilanne saattaa johtaa "olutaleen", jonka seurauksena oluen hinnanalennus perittäisiin kuluttajilta muissa tuotteissa. Oluen alehinnoittelu ohjaisi myös kulutustottumuksia iltaan, viikonloppuun ja sunnuntaihin, jolloin kioskit ja vastaavat myyntipaikat ovat avoinna ja henkilöstö työskentelee pääosin yksin. Myyntihenkilöstöön kohdistuvat turvallisuusongelmat lisääntyisivät. Varmistaaksemme, ettei olutalesta muodostuisi ongelmia, ehdotamme 19 §:n 1 momenttiin asetuksella säädettäväksi myös vähimmäishinnoista. Asetuksella tulisi säätää myös haja-asutusalueen vähittäismyyntiajoista.

Alkoholilain 21 §

Esitämme, että 21 §:n anniskelupaikka täsmennetään rajaamalla selvemmin anniskelupaikan käsite varmistaaksemme, ettei esimerkiksi kioskin ja vastaavien yhteyteen muodostuisi uudenlaisia anniskelupaikkoja.

Alkoholimyymälät

Kaikki kunnat eivät anomuksestaan huolimatta ole saaneet alkoholimyymälää. Joistakin kunnista alkoholiyhtiö on lopettanut ainoan myymälänsä toiminnan liiketaloudellisiin syihin vedoten. Koska nämä kunnat ovat enimmäkseen pieniä paikkakuntia, monopoliyhtiön ratkaisuilla ei ole niinkään tekemistä alkoholipolitiikan kanssa. Alkoholiyhtiö ei ole toistaiseksi kehittänyt pienille paikkakunnille soveltuvia myyntipisteitä, joten kansalaiset joutuvat hankkimaan alkoholijuomansa pitkien matkojen takaa tai postin välityksellä. Mielestämme alkoholiyhtiön tulisi harkitsemallaan tavalla pyrkiä järjestämään alkoholin myyntipiste niihin kuntiin, joista vähittäismyymälä puuttuu ja joissa kunta on antanut 12 §:ssä tarkoitetun suostumuksen alkoholijuomien vähittäismyyntiin.

Yhdymme edustaja U. Anttilan vastalauseen 36 §:n 3 momentin muutosesitykseen.

Muutoin yhdymme valiokunnan mietintöön ja ehdotamme,

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 14, 19 ja 21 § näin kuuluvina:

14 §

(1—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vähittäismyyntioikeus annetaan huoneistoon tai muuhun paikkaan, jossa ammattimaisesti pidetään yleisölle kaupan elintarvikkeita, ei kuitenkaan kioskiin tai siihen verrattavaan myyntipaikkaan. (Uusi mom.)

19 §

Alkoholijuomien *vähimmäishinnoista*, vähittäismyyntiajoista, vähittäismyynnissä hyväksyttävistä maksutavoista ja vähittäismyyntihenkilökunnan ikärajoista säädetään asetuksella.

Alkoholijuomien vähittäismyynnissä on noudatettava kulloinkin voimassa olevan vähittäiskaupan aukioloajasta annetun lain säännöksiä. Hajaasutusalueen vähittäismyynnin myyntiajoista säädetään asetuksella. (Uusi mom.)

21 §

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus. *Tarkempia anniskelulupaan liittyviä säännöksiä annetaan asetuksella.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Anniskelua saa harjoittaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymässä anniskelupaikassa, joka paikan sijainnin ja anniskelutilojen osalta on asianmukainen. *Anniskelupaikalla tarkoitetaan ravintolaa, kahvilaa, ruokalaa ja vastaavaa.* Anniskella saa ainoastaan anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymällä anniskelualueella, jossa valvonta voidaan tehokkaasti järjestää. Anniskelualuetta voidaan muuttaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen suostumuksella.

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Jouko Skinnari
Virpa Puisto

Kyllikki Muttilainen
Marjatta Vehkaoja

IV

1. Yleistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä hallituksen esitystä muutettiin varsin perusteellisesti. Valiokuntakäsittelyssä terveyspoliittiset kysymykset, alkoholipoliittinen tutkimus ja tiedotus sekä valistus, hallinto ja lupakäytännön muutokset sekä henkilöstön asema jäivät kuitenkin liian kapealle tarkastelulle.

Valiokunnan mietinnön Yleistä-osassa korostetaan mielestäni oikealla tavalla alkopolitiikassa keskeisenä pidettäviä sosiaali- ja terveyspoliittisia näkökohtia. Suomen jäsenyydestä Euroopan talousaluesopimuksessa ja EU-jäsenyydestä seuraavat, kaupan vapauttamista koskevat lainsäädännön yleiset muutosvaatimukset ovat osittain ristiriidassa maassamme noudatetun alkoholipolitiikan kanssa, jonka puitteissa on korostettu alkoholin aiheuttamia terveyshaittoja ja niihin perustuen alkoholin kulutusta on pyritty rajoittamaan pitämällä alkoholin valmistus, tukku- ja vähittäiskauppa Oy Alko Ab:n yksinoikeutena. Nyt alkoholin valmistuksen, maahantuonnin ja tukkumyynnin osalta yksinoikeudesta joudutaan luopumaan.

Alkoholinvalmistuksen ja kaupan vapauttaminen on alkoholin kokonaiskulutuksen lisääntymisen kannalta nimenomaan Suomen kansalliset kulttuuritekijät huomioon ottaen erittäin merkityksellinen lainsäädäntömuutos. Mielestäni eduskuntakäsittelyn aikana tämän muutoksen merkitystä on jopa vähätelty alkoholipoliittisten haittojen osalta, ja vaikuttaa siltä, että muutosta onkin eräillä tahoilla arvioitu puhtaasti elinkeino- ja kilpailupoliittisista lähtökohdista käsin, jolloin unohtuu se, että kaikki alkoholisairauksista aiheutuvat tehtävät on hoidettava julkisin varoin. Terveydenhuollon käyttämät resurssit tähän tehtävään ovat luonnollisesti rajalliset.

Kansallisen alkoholipolitiikan puitteissa voidaan edelleen päättää suhteellisen vapaasti vähittäiskaupan, anniskelun ja alkoholimainonnan periaatteista sekä alkoholin myyntiin kohdistuvista kontrollikeinoista. Tätä päätösvaltaa tulee mielestäni edelleenkin käyttää niin, että alkoholin kokonaiskulutusta ja haittavaikutuksia voidaan hillitä sekä arvioida alkoholin tarjontaan liittyviä näkökohtia kokonaisvaltaisesti.

2. Esityksen yksityiskohdat

13 §:n 1 mom. ja 14 §:n 1 mom. Alkoholin vähittäismyynti ja vähittäismyyntilupa. Totean myönteisenä seikkana sen, että valiokunta omaksui tekemäni kompromissiesityksen, jonka mukaan luvanvaraisesti vapaa vähittäismyyntioikeus yleisesti rajattiin koskemaan käymisteitse valmistettuja enintään 4,7 tilavuusprosentin alkoholijuomia. Valiokunnan esitys sallii keskioluen vahvuisten oluiden ja siidereiden vähittäiskaupan, mutta kieltää mietojen viinien, likööriien ja väkevien alkoholijuomien laimennettujen versioiden sekä väkevien alkoholijuomien vapaan vähittäiskaupan valtion hallinnassa olevan vähittäisliikkeen ulkopuolella.

Näin sosiaali- ja terveysvaliokunnan esitys purkaa hieman nykyisiä vähittäiskaupan rajoituksia laajentaen käytännössä myynnin III oluen vahvuisiin siidereihin, mutta torjuu talousvaliokunnan esityksen (TaVL 13), jossa esitettiin kaikki miedot alkoholijuomat vapautettaviksi vähittäismyyntiin muun muassa elintarvikeliikkeissä myytäviksi tuotteiksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kanta on mielestäni tältä osin hyvin harkittu ja sosiaali- ja terveyspoliittisesti perusteltu.

Valitettavasti valiokunnan enemmistö ei hyväksynyt esitystäni siitä, että vähittäismyynnin lupa-asiat olisi keskitetty uudelle tuotevalvontakeskukselle. Tästä esityksestä seuraa samansisältöinen muutosesitys myös mietinnön 14 §:n 4 momenttiin. Valiokunnan mietinnössä vähittäismyyntilupien myöntämistä koskeva toimivalta on hajautettu lääninhallituksille, joilla ei ole tähän tehtävään riittävästi kokemusta ja voimavaroja. Lupa-asioiden hajauttaminen voi johtaa myös siihen, että yrittäjät joutuvat eriarvoiseen asemaan, koska päätökset tehdään eri lääninhallituksissa erilaisin asentein ja kriteerein.

14 §:n 2 mom. Tilaviinien vähittäismyyntioikeuden osalta valiokunnan enemmistö valitsi mietinnön yleisestä, vähittäismyyntiä koskevasta linjasta poikkeavan tarkastelutavan. Alkoholipoliittisten näkökohtien sijasta mietinnön perusteluissa tilaviinien ja sahdin (käymisteitse valmistettujen alle 13 tilavuusprosenttia sisältävät alkoholijuomat) vähittäiskauppaa tarkastellaan puhtaasti elinkeinopoliittisista perusteista käsin. Nähdäkseni tilaviinien ja sahdin valmistusluvan saaneiden vähittäismyyntiä olisi tullut arvioida myös alkoholihaittojen rajoittamisen kannalta. Esitin säännöksen poistamista.

Hallituksen esitys sisälsi myös tilaviinien anniskelumyyntimahdollisuuden sekä vähittäismyynnin Alkon myymälöissä. Valiokunnan enemmistön omaksuma kanta saattaa johtaa ristiriitaan Alkon terveyspoliittisista syistä myönnetylle vähittäismyyntimonopolille.

14 §:n 4 momentin sisällön osalta yhdyn ed. Muttilaisen vastalauseessa tekemään esitykseen.

19 §. Vähittäismyyntiä koskevat tarkemmat säännökset. Esitin, että säännöksessä olisi nimenomaisesti todettu, että myös alkoholijuomien vähimmäishinnoista vähittäiskaupassa tulisi säätää tarkemmin asetuksella. Tällä säännösesityksellä, jota valiokunnan enemmistö ei hyväksynyt, pyrin korostamaan viranomaisten velvollisuutta rajoittaa mahdollisesti vähittäiskaupassa esiintyvää luvanvaraisten alkoholijuomien tarjousmyyntiä, mikäli tästä muodostuisi alkoholihaittojen rajoittamisen kannalta ongelmia.

21 §. Anniskelulupa. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että anniskeluluvan saaminen edellyttää, että hakijalla on toimintaan tarvittavat edellytykset ja luotettavuus. Näitä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon hakijan ammattitaito ja kokemus sekä taloudelliset edellytykset. Edelleen todetaan, että anniskeluluvan saamisen esteenä voisi olla myös aikaisempi toiminta, esimerkiksi alkoholilainsäädäntöä vastaan tehdyt rikokset tai hakijan elämäntapaan liittyvät ongelmat. Näin voitaisiin estää ravintolaelinkeinon hyväksikäyttö muun muassa rahanpesun kaltaiseen laittomien pääomien ja toimintojen peittelyyn. Tämän vuoksi esitin muutoksia kyseiseen pykälään, koska valiokunnan käytössä olleessa asetusluonnoksessakaan ei ollut riittävästi kiinnitetty huomiota mainittuihin ongelmiin. Valiokunnan enemmistö ei hyväksynyt muutosesityksiäni.

23 §:n uusi 3 mom. Totean myönteisenä seikkana, että valiokunta otti esitykseensä kannattamani säännöksen, jolla täsmennetään anniskelupaikan hoitajan ja anniskeluluvan haltijan velvollisuutta valvoa alkoholilain noudattamista anniskelussa.

26 §. Anniskelua koskevat tarkemmat säännökset. Vastaavasti, kuten vähittäismyynnin osaltakin, esitin asetuksella säädettäväksi tarkemmin myös anniskelupaikkojen noudattamasta vähimmäishinnoittelusta, jotta voitaisiin välttyä alennusmyyntihinnoittelulta anniskelumyynnin markkinointikeinona.

Mielestäni viranomaisten tulee puuttua niihin tilanteisiin, joissa mahdollisesti yksittäistapauksissa alkoholin anniskelua pyritään vauhdittamaan huomattavilla alennusmyyntikampanjoilla ja sen seurauksena alkoholihaittojen voidaan arvioida lisääntyvän tavanomaista enemmän.

33 §. Mainonnan sääntely. Valiokunnan kanta mietojen alkoholijuomien mainontaan ratkaistiin arvalla. Tässä arvonnassa valiokunnan kannaksi tuli se, että mietojen alkoholijuomien mainonta sallittaisiin eräin sisällöllisin rajoituksin. Nykyisestä lainsäädännöstä poiketen alkoholijuomien, joiden tilavuusprosentti asettuu 1,2 ja 22 prosentin välille, mainonta on pääsääntöisesti sallittua. Tähän ryhmään alkoholijuomia kuuluvat muun muassa miedot viinit, väkevät viinit sekä osa likööreistä ja väkevämpien alkoholijuomien erilaiset laimennetut versiot. Valiokunnassa esiintyi myös näkemyksiä, joiden mukaan kaikkien yli 1,2 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholipitoisten juomien mainonta tulisi kieltää. Osa valiokunnan jäsenistä kannatti puolestaan sellaista säännöstä, joka olisi sallinut mainonnan 13-tilavuusprosenttisille tai sitä miedommille alkoholijuomille.

Käsitykseni mukaan alkoholimainonnan laajentaminen nykyisestä ns. mietoihin alkoholijuomiin edistää tarpeettomasti alkoholin kokonaiskulutuksen lisääntymistä pidemmällä aikavälillä. Vaikka valiokunnassa voittanut säännösmuotoilu asettaakin mainonnalle sisältörajoi-

tuksia esimerkiksi alaikäisiin kohdistuvan alkoholimainonnan osalta, on hyvin todennäköistä, että mainonta tuottaa juuri kaupallisesti myönteisiä, mutta alkoholipoliittisesti kielteisiä tuloksia ennen kaikkea tulevissa alkoholinkäyttäjissä. Mainonnalla on aina piilomerkityksiä, joiden perimmäisenä tavoitteena on luoda tuotteille uutta kysyntää ja uusia kuluttajia. Mainonnan tuloksellisuutta arvioi laaja markkinoinnin tutkimuskoneisto ja mainonnan sisältöjä ohjataan varsin tarkoin noiden tutkimustulosten perusteella. Muun muassa tämän vuoksi alkoholimainonnan laajentaminen ei vaikuta perustellulta.

36 §:n 1 momentin 2 kohta. Alkoholiyhtiön tehtävät. Esitin säännöksen 2 kohdan kuulumaan seuraavasti: "Alkoholiyhtiön tehtävänä on ... harjoittaa alkoholitutkimusta sekä alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja koskevaa tiedotusta, valistusta ja muuta alkoholia koskevaa terveyskasvatusta sekä seurata alkoholiolojen kehitystä."

Esitin poistettavaksi 36 §:n 1 momentin 2 kohdasta sanat "siinä laajuudessa kuin sosiaali- ja terveysministeriö siitä määrää". Mielestäni alkoholitutkimuksen, tiedotuksen, valistuksen ja alkoholia koskevan terveyskasvatuksen tehtävät tulee säilyttää jatkossakin alkoholiyhtiön tehtävinä. Lakiehdotuksen perusteluista käy ilmi: "Alkoholitutkimuksen ja siihen liittyvien tehtävien nyt ehdotetun järjestelyn ei tulisi olla pysyvä järjestely, vaan pyrkimyksenä on siirtää alkoholiyhtiölle tässä esityksessä ehdotetut tehtävät sosiaali- ja terveydenhuollon ja yliopistojen sekä korkeakoulujen tutkimustoimintaan kuuluviksi viimeistään 1996 aikana." Vaikka lain perusteluissa puhutaan vain alkoholitutkimuksesta, niin sosiaali- ja terveysministeriö on perustanut sekä Alkon harjoittaman tutkimuksen että tiedotuksen tulevaisuutta pohtivat erilliset työryhmät.

Yhdyn ed. Muttilaisen vastalauseessaan tekemiin muutosesityksiin 14, 19 ja 21 §:n osalta ja niistä esitettyihin perusteluihin.

Edellä esitettyyn viitaten ehdotan kunnioittavasti,

että lakiehdotukset n:ot 2—9 hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisina ja 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Alkoholilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan valmistus

4—7 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan maahantuonti sekä maastavienti

8—11 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan myynti ja muu luovuttaminen sekä välittäminen

Vähittäismyynti

12 ja 13 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

14 §

Vähittäismyyntilupa

Käymisteitse valmistetun enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän alkoholijuoman vähittäismyyntiä saa alkoholiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle *tuotevalvontakeskus* on myöntänyt *asiaan kuuluvan* myyntiluvan.

(2 mom. *poist.*)

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnön 3 ja 4 mom.)

Vähittäismyyntioikeus annetaan huoneistoon tai muuhun paikkaan, jossa ammattimaisesti pidetään yleisölle kaupan elintarvikkeita, ei kuitenkaan kioskiin tai siihen verrattavaan myyntipaikkaan. (Uusi mom.)

15—18 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

19 §

Vähittäismyyntiä koskevat tarkemmat säännökset

Alkoholijuomien *vähimmäishinnoista,* vähittäismyyntiajoista, vähittäismyynnissä hyväksyttävistä maksutavoista ja vähittäismyyntihenkilökunnan ikärajoista säädetään asetuksella.

Alkoholijuomien vähittäismyynnissä on noudatettava kulloinkin voimassa olevan vähittäiskaupan aukioloajasta annetun lain säännöksiä. Hajaasutusalueen vähittäismyynnin myyntiajoista säädetään asetuksella. (Uusi mom.)

Anniskelu

20 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

21 §

Anniskelulupa

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus. *Tarkempia anniskelulupaan liittyviä säännöksiä annetaan asetuksella.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Anniskelua saa harjoittaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymässä anniskelupaikassa, joka paikan sijainnin ja anniskelutilojen osalta on asianmukainen. *Anniskelupaikalla tarkoitetaan ravintolaa, kahvilaa, ruokalaa ja vastaavaa.* Anniskella saa ainoastaan anniskeluluvan myöntävän viranomaisen hyväksymällä anniskelualueella, jossa valvonta voidaan tehokkaasti järjestää. Anniskelualuetta voidaan muuttaa vain anniskeluluvan myöntävän viranomaisen suostumuksella.

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

22—25 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

26 §

Anniskelua koskevat tarkemmat säännökset

Anniskeluajoista, *vähimmäishinnoista,* anniskelumääristä, maksutavoista ja laskunantovelvollisuudesta anniskelussa, anniskeluhenkilökunnan ikärajoista sekä alkoholijuomavaraston luovuttamisesta liikkeen toiminnan loppuessa tai sen siirtyessä toiselle omistajalle säädetään asetuksella.

Tukkumyynti

27 ja 28 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Luovuttaminen, välittäminen ja oma käyttö

29—31 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Alkoholijuomien myynti ulkomaanliikenteessä

32 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 luku

Mainonta

33 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Alkoholijuomien ja väkiviinan hallussapito ja kuljetus sekä verottamattomien alkoholijuomien varastointi

34 ja 35 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

Alkoholiyhtiö

36 §

Alkoholiyhtiön tehtävät

Alkoholiyhtiön tehtävänä on:
(1 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

2) *(poist.)* harjoittaa alkoholitutkimusta *(poist.)* sekä alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja koskevaa tiedotusta, valistusta ja muuta alkoholia koskevaa terveyskasvatusta *sekä seurata alkoholiolojen kehitystä.*

(3 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Alkoholiyhtiölle 1 momentin 2 kohdassa määrättyjen tehtävien hoitamista varten on valtion talousarvioon vuosittain otettava määräraha *(poist.)*.

37—39 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Ohjaus ja valvonta

40—50 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 luku

Muutoksenhaku

51—53 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

10 luku

Erinäiset säännökset

54—62 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 luku

Voimaantulo

63 ja 64 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Outi Ojala

V

Osallistuttuamme vain perusteluja koskevaan käsittelyyn yhdymme ed. Outi Ojalan vastalauseeseen perustelujen osalta.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Marjatta Stenius-Kaukonen **Pekka Leppänen**

VI

Valiokunnan mietintö alkoholilaista vastaa pääosin näkemyksiäni siitä, millaista alkoholipolitiikkaa Suomessa pitäisi harjoittaa lähivuosina.

Koska Suomessa harjoitettu alkoholipolitiikka esityksen myötä muuttuu, pitäisi kiinnittää erityistä huomiota alkoholitutkimukseen sekä alkoholiasioihin liittyvään terveyskasvatukseen ja -valistukseen. Pidän perusteltuna, että näihin toimintoihin esitetyn määrärahan vähimmäismäärä olisi 1 % alkoholijuomaveron tuotosta valiokunnan esittämän 0,7 %:n sijasta. Mikäli veron tuotto laskee, esitykseni toteuttaminen on erityisen tärkeää.

Mielestäni valiokunnan olisi pitänyt ponnekkaammin velvoittaa alkoholiyhtiö järjestämään

alkoholin myyntipisteitä myös haja-asutusalueille. Näiltä osin yhdyn III vastalauseessa esitettyihin perusteluihin.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 2.—9. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisina ja että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin mietinnön mukaisena mutta 36 §:n 3 momentti näin kuuluvana:

Alkoholiyhtiön 1 momentin 2 kohdassa määrättyjen tehtävien hoitamista varten on valtion talousarvioon vuosittain otettava määräraha, joka vastaa vähintään *1 prosenttia* alkoholijuomaveron arvioidusta vuotuisesta tuotosta.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Ulla Anttila

VII

Alkoholilainsäädännön uudistamiseen on selvä muutostarve vain mm. kilpailulainsäädännöstä ja ETA-sopimuksesta johtuen. Nämä velvoitteet voidaan ottaa huomioon. Silti alkoholilainsäädännön ensisijainen tehtävä on sosiaali- ja terveyspoliittinen. Alkoholihaitat ovat sitä suuremmat, mitä korkeampi on alkoholin kokonaiskulutus. Saatavuuden ja markkinoinnin lisäys kasvattaa kulutusta.

Tässä tilanteessa hallituksen esitys on olosuhteisiin nähden onnistunut. Talousvaliokunnan lausunnossa tätä tilannetta ei ole riittävästi ymmärretty. Mm. mainontaa ei tule tarkastella erillisenä kysymyksenä, vaan osana alkoholipolitiikan kokonaisuutta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kantoi talousvaliokuntaa suurempaa vastuuta alkoholipolitiikasta murroksessa, jossa muutos on jo muutenkin suuri ja siten vaikeasti hallittavissa. Valitettavasti valiokunnan enemmistö kuitenkin muutti lakiehdotukseen keskeisesti liittyviä mainontaa ja myyntiä koskevia pykäliä suuntaan, joka ei vastaa yleisesti hyväksyttyjä terveyspoliittisia tavoitteita. Lisäksi muutokset ovat kilpailulainsäädännöllä ja kansainvälisillä sopimuksillakin perustellen tarpeettoman pitkälle meneviä.

Alkoholijuomien saatavuuden ja mainonnan lisääminen eivät palvele kansanterveydellisiä tavoitteita tai korjaa ns. olutkulttuurin haittoja. Päinvastoin on odotettavissa, että tehdyt muutokset yhdessä synnyttävät vain uusia haittoja, sillä valiokunnan esittämien kauniiden ja hyvien periaatteiden käytännön toteutumiselle ja valvonnalle ei ole mitään takeita. Poikkeukset vähittäismyynnin monopolista ovat arveluttavia ja vaikeasti perusteltavissa.

Muutoksista mahdollisesti seuraava uudenlainen alkoholikulttuuri uusine ongelmineen hämmentää ennestään lapsia ja nuoria, joilta tähänkin asti on puuttunut terveitä malleja.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 3 §:n 2 momentti, 8 §:n 1 momentin 4 kohta sekä 13—16, 21 ja 33 § hallituksen esityksen mukaisina.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1994

Leea Hiltunen

EDUSKUNNAN
TALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä
21 päivänä lokakuuta 1994
Lausunto n:o 13

Liite

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 17 päivänä kesäkuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 119 alkoholilaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ylitarkastaja Pentti Karhu sosiaali- ja terveysministeriöstä, alivaltiosihteeri Antti Satuli ja kaupallinen neuvos Matti Oivukkamäki ulkoasiainministeriöstä, pääsihteeri Petri Kuoppamäki kilpailuneuvostosta, pääjohtaja Ilkka Suominen, johtaja Veikko Kasurinen ja varatuomari Kari Paaso Oy Alko Ab:stä, suunnittelupäällikkö Raimo Lehtonen Liikealan ammattiliitosta, varatoimitusjohtaja Osmo Laine Kaupan Keskusliitosta, johtaja Risto Saarinen ja viestintäpäällikkö Irmeli Mustonen Elintarviketeollisuusliitosta, palkkasihteeri Karl Eriksson Suomen Elintarviketyöläisten Liitosta, toimitusjohtaja Håkan Gabrielsson Sanomalehtien Liitosta, apulaisjohtaja Jorma Miettinen MTV Oy:stä, lakimies Timo Vuori Keskuskauppakamarista, varatuomari Kalle Soikkanen Mainostajien Liitosta, toimitusjohtaja Matti Ahtomies Aikakauslehtien Liitosta, lakimies Helena Pollari Hotelli- ja ravintolaneuvostosta, puheenjohtaja Tea Söderholm ja liittohallituksen jäsen Leo Virtanen Kioskiliitosta, toiminnanjohtaja Vesa Karvinen Raittiusjärjestöjen ry:stä sekä oikeustieteen kandidaatti Helena Savia.

Käsiteltyään asian toimialaansa kuuluvilta osiltaan talousvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Alkoholiyhtiön asema

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Oy Alko Ab:n viranomaistehtävien siirtoa uudelle Tuotevalvontakeskukselle. Samalla ehdotetaan Alkon tuonnin, viennin ja tukkumyynnin yksinoikeuksien vaiheittaista kumoamista. Muutokset ovat tarpeen, jotta Suomen alkoholilainsäädäntö saatettaisiin yhdenmukaiseksi Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) määräysten kanssa.

Saadun selvityksen mukaan Eftan valvontaviranomaisen 20.7.1994 antama virallinen muistuskirje on antanut aiheen muuttaa ehdotusta alkoholilaiksi siten, että tuonti-, vienti- ja tukkumyyntimonopoli puretaan jo lain voimaan tullessa, jolloin ainoastaan alkoholijuomien vähittäismyynti säilyisi Oy Alko Ab:n yksinoikeutena. Eftan valvontaviranomaisen kirjeessään ilmaisemat tulkinnat ovat perusteltuja, ja ne tulisi ottaa huomioon lakiehdotuksia käsiteltäessä. ETA-säännöt ja niiden tulkinnassa oikeuslähteenä oleva EY:n tuomioistuimen oikeuskäytäntö edellyttävät, että Oy Alko Ab:n yksinoikeudet tuontiin, vientiin ja tukkumyyntiin on purettava kokonaan.

ETA-sopimuksen pöytäkirjaan 8 sisältyvät säännökset niistä monopoleista, joiden väliaikaisesta säilyttämisestä Eftan jäsenvaltiot ja Euroopan unioni pääsivät yhteisymmärrykseen. Pöytäkirjan säännösten mukaan ETA-sopimuksen 16 artiklaa sovelletaan näihin monopoleihin viimeistään 1.1.1995 lähtien. ETA-sopimukseen ei sisälly mitään alkoholimonopolia koskevaa poikkeussääntöä tai siirtymäsäännöstä. Oy Alko Ab:n 16 artiklan vastaiset yksinoikeudet oli näin ollen purettava sopimuksen voimaan tullessa.

Alkoholin vähittäismyyntimonopoli ei ole ETA-sopimuksen vastainen. Vähittäismyyntimonopolin salliminen riippuu kuitenkin eräiden edellytysten täyttymisestä, jotka tulisi sisällyttää monopolia sääntelevään lainsäädäntöön.

Monopolien sallittavuutta arvioitaessa EY:n oikeuskäytännössä on keskeisellä sijalla vapaan liikkuvuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden varmistaminen. ETA-sopimuksen 12 artikla kieltää sopimuspuolten väliset määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutuksiltaan vastaavat toimenpiteet. ETA-sopimuksen 16 artiklan mukaan sopi-

muspuolten tulee muuttaa kaupallisia valtion monopoleja siten, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskevissa ehdoissa ei syrjitä EU:n eikä Eftan jäsenvaltioiden kansalaisia. Tämän ohella valtion monopoleihin sovelletaan kilpailusääntöjä, esimerkiksi ETA-sopimuksen 54 artiklaa, jossa kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. ETA-sopimuksen 13 artikla mahdollistaa poikkeuksien tekemisen tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta muun muassa terveyspoliittisin perustein. Tällaiset kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino sopimuspuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

Edellä mainittujen oikeussääntöjen sekä EY:n tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa vähittäismyyntimonopolin sallittavuudelle voi asettaa seuraavat ehdot:

1) Vähittäismyyntimonopoli perustuu terveyden suojaamiseen.

2) Riittävä terveyden suojaaminen ei ole mahdollista vähäisemmin keinoin (suhteellisuusperiaate).

3) Vähittäismyyntimonopoli ei ole keino mielivaltaiseen syrjintään tai sopimuspuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

4) Vähittäismyyntimonopolista aiheutuu mahdollisimman vähän esteitä jäsenvaltioiden väliselle kaupalle.

Aivan Suomen järjestelmää vastaavasta tilanteesta ei ole toistaiseksi EY:n tuomioistuimen ratkaisua. Myöskään Eftan valvontaviranomaisen 20.7.1994 päivätyssä kirjeessä ei pidetä vähittäismyyntimonopolia sinänsä ETA-sopimuksen vastaisena. Olennaista on, miten kokonaisjärjestely täyttää edellä mainitut kriteerit. Kaikilla tuottajilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet saada tuotteensa markkinoille. Vähittäismyyntitoiminnan tulee olla tasapuolista ja syrjimätöntä. Keskeiseksi kysymykseksi muodostuu se, miten Oy Alko Ab:n muut toiminnot suhteutetaan vähittäismyyntimonopoliin.

Eftan valvontaviranomainen toteaa kirjeessään, ettei monopolioikeuksia voida myöntää toimielimelle, joka itse valmistaa tai tuottaa yksinoikeuteen liittyviä tuotteita. Valvontaviranomaisen mukaan vähittäismyyntimonopolin säilyttäminen edellyttää,

1) että on olemassa objektiivisia sääntöjä alkoholituotteiden ostosta ja myynnistä,

2) että näitä sovelletaan yhdenmukaisesti kotimaisiin ja muista ETA-maista peräisin oleviin tuotteisiin,

3) että noudatetut periaatteet ovat selkeitä ja julkisia ja

4) että tuottajien ja vähittäismyyntimonopolin välillä ei saa olla institutionaalisia yhteyksiä.

Valmistajien asema esitetään turvattavaksi lakiehdotuksen 51 §:n 3 momentin säännöksellä, jonka nojalla tuotevalvontakeskukselta voi hakea muutosta alkoholiyhtiön päätökseen alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyynnistä sekä hinnoitteluperusteista. Säännösehdotuksen tarkoituksena on vähittäismyyntimonopolin säilyttämisen edellytyksenä olevan tasapuolisen kohtelun turvaaminen mahdollistamalla asiaa koskevien päätösten tutkiminen hallintovalitusteitse. Valiokunta katsoo, että säännösehdotuksen tarkoituksen saavuttaminen edellyttäisi, että lakiin sisällytetään vähittäismyyntimonopolin osalta ETA-sopimuksen edellyttämät keskeiset kriteerit neutraalisuudesta, syrjinnän kiellosta sekä avoimuuden vaatimuksesta myyntiinotossa ja markkinoillepääsyssä.

Tilanne, jossa vähittäismyyntimonopoli pystyisi vaikuttamaan kilpailuun joko suosimalla taustakonserninsa valmistamia tai maahantuomia tuotteita tai esimerkiksi ristisubventoimalla konsernin tuotteiden hintoja vähittäismyynnin voittovaroilla, olisi ETA-sopimuksen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä kieltävän 54 artiklan vastainen.

Uudistettaessa Oy Alko Ab:n konsernirakennetta tulisi vähittäismyyntimonopoli erottaa yhtiön muusta toiminnasta siten, ettei vähittäismyyntiyhtiöllä ole intressiä eikä mahdollisuuksia vaikuttaa eri tuottajien väliseen kilpailuun. Malli, jossa valmistus ja vähittäismyynti erotettaisiin omiksi tytäryhtiöikseen, mutta jossa yhtiöt kuitenkin kuuluisivat samaan konserniin, ei täyttäisi syrjimättömälle rakenteelle asetettuja edellytyksiä. Vaihtoehtona tulisi harkita valmistuksen ja vähittäismyynnin omistuksellista eriyttämistä toisistaan riippumattomiksi yhtiöiksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota Oy Alko Ab:n asiantuntijakuulemisessa esittämään toivomukseen yhtiön hallintoneuvostoa koskevien lakiehdotuksen 37 ja 38 §:n tarkistamisesta. Yhtiö pitää tarkoituksenmukaisena, että hallintoneuvoston varajäsenistä tehtäisiin varsinaisia jäseniä, jolloin hallintoneuvostossa olisi 12 jäsentä. Yhtiö ehdottaa lisäksi, että myös kauppa- ja teollisuusministeriön edustajalla olisi oikeus osallistua hallintoneuvoston kokouksiin. Yhtiö katsoo, että sosiaali- ja terveysministeriön sekä kauppa- ja teollisuusministeriön edustajat voisivat olla hallintoneuvoston jäseniä, jolloin hallintoneuvostossa olisi 14 jäsentä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ETA:n kilpailusäännösten edellyttämä taloudellisen toiminnan ja viranomaistehtävien eriyttäminen toteutetaan valtionyhtiöiden hallinnossa. Oy Alko Ab:n tuotanto-, vienti-, tuonti- ja tukkumyyntimonopoli ehdotetaan hallituksen esityksessä kumottavaksi. Oy Alko Ab:stä tulisi näillä aloilla yksi toimija muiden joukossa. Koska sosiaali- ja terveysministeriö lakiehdotuksen mukaan on alkoholipoliittinen valvontaviranomainen, olisi johdonmukaista, että se ei osallistu yhden valvomansa yrityksen taloudellisen toiminnan ohjaamiseen. Valiokunta ehdottaa, että kauppa- ja teollisuusministeriö määrättäisiin valvomaan valtio-omistajan etua alkoholin tuontia, vientiä ja tukkukauppaa harjoittavassa valtionyhtiössä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että lakiehdotuksen alkoholiyhtiötä koskeva 7 luku tarkistetaan siten, että alkoholijuomien vähittäismyynti ja alkoholipoliittiset tehtävät eriytetään yhtiön muusta kaupallisesta toiminnasta. Samalla 7 lukuun tulisi ottaa säännökset alkoholijuomien vähittäismyyntiin ottamisen perusteista. Koska vähittäismyynnin organisaatiolla on vaikutuksia myös sellaisiin alkoholipoliittisiin järjestelyihin, jotka kuuluvat sosiaali- ja terveysvaliokunnan toimialaan, talousvaliokunta ei esitä tältä osin yksityiskohtaisia ehdotuksia.

Alkoholin mainontakielto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan alkoholijuomien mainontakiellon säilyttämistä nykyisellään. Mainontakiellon jatkamista oletettavasti perustellaan kiellon alkoholin kokonaiskulutusta hillitsevällä vaikutuksella. Talousvaliokunnan toimialaan ei kuulu mainontakiellon alkoholipoliittisten perusteiden arviointi. Valiokunta katsoo kuitenkin, että seuraavia näkökohtia tulee ottaa huomioon mainontakiellon kokonaisarvioinnissa.

Valiokunnalle ei ole esitetty empiiriseen tutkimukseen perustuvaa selvitystä mainontakiellon vaikutuksesta alkoholin kulutukseen. On ainakin mahdollista, että mainonta vaikuttaa paitsi alkoholin kokonaiskulutukseen myös eri tuotteiden markkinaosuuksiin. Tällä hetkellä Suomessa esiintyy suoraan kuluttajille kohdistettua alkoholijuomien mainontaa lähinnä ulkomaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä sekä satelliittien välittämissä ulkomaisissa televisio-ohjelmissa. Tämän lisäksi mahdollisuutta mainostaa I-olutta käytetään hyväksi muidenkin olutlaatujen tunnetuksi tekemisessä. Nykykäytäntö saattaa kotimaiset ja ulkomaiset alkoholijuomien tuottajat eriarvoiseen asemaan. Kotimaiset olutpanimot saavat kilpailuetua I-oluen mahdollistamasta piilomainonnasta, koska mieto olut on pääasiallisesti kotimarkkinatuote. Toisaalta kotimaiset marjaviinin- ja likööritintuottajat joutuvat ulkomaisia kilpailijoitaan epäedullisempaan asemaan, kun niillä on kansainvälisiä suuryrityksiä heikommat mahdollisuudet markkinoida tuotteitaan kansainvälisten lehtien ja taivaskanavien välityksellä. Kaiken kaikkiaan valiokunta pitää todennäköisenä, että mainontakielto vääristää kilpailua suomalaisten tuotteiden haitaksi.

Mainontakielto on ongelmallinen ETA:n kilpailusäännösten kannalta. EY:n tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan mainonnan ja myynninedistämisen rajoittaminen on tuonnin rajoitus tai vastaava toimenpide, joka on ETA-sopimuksen 11 artiklan mukaan kielletty. Mainonnan täyskielto yhdistettynä vähittäismyyntimonopoliin on tehokas uusien tuotteiden markkinoillepääsyn este. Mainonnan rajoitusten perusteeksi voidaan vedota kansanterveydellisiin syihin ja ETA-sopimuksen 13 artiklaan poikkeusperusteena. Tämä kuitenkin edellyttää sangen ankarien kriteerien täyttämistä. Epäselvää on, voidaanko täyskieltoa pitää suhteellisuusperiaatteen täyttävänä lievimpänä mahdollisena keinona kansanterveydellisen päämäärän saavuttamiseksi. Lisäksi ETA-sopimuksen 13 artiklan poikkeusperusteeseen ei voi vedota silloin, jos mainontakielto todetaan kilpailua vääristäväksi; kansanterveysnäkökohdat eivät edellytä syrjintää.

Nykyinen mainontakielto on johtanut tulkintaongelmiin, jotka koskevat muun muassa alkoholituotteiden esittelyä lehtien toimituksellisena aineistona sekä ravintoloiden ulkomainontaa. Nykysäännökset johtavat myös laajaan alkoholijuomien piilomainontaan, mikä vähentää yhteiskunnan alkoholipolitiikan uskottavuutta. Mainontakielto loukkaa kuluttajien oikeutta saada haluamiaan tietoja laillisesti kaupan olevista tuotteista.

Edellä lausutun johdosta valiokunta ehdottaa, että nykyinen mainontakielto korvattaisiin alkoholimainontaa rajoittavalla säännöksellä. Säännöksellä kiellettäisiin sellainen mainonta, joka kohdistetaan alaikäisille tai jossa myynninedistäminen perustuu sosiaalisesti arveluttavien mielikuvien luomiseen. Säännös on tarkoituksenmukaista laatia yhdenmukaiseksi kuluttajansuojalain markkinoinnin sääntelyä koskevan 2 luvun 1 §:n yleislausekkeen kanssa.

Oluen vähittäismyynti

Hallituksen esityksessä ehdotetaan nykyisen keskiolutlain kumoamista ja sitä koskevan sääntelyn sisällyttämistä alkoholilakiin. Enintään 4,7 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävää olutta saataisiin edelleen myydä muun muassa elintarvikemyymälöissä.

ETA-sopimuksen diskriminointikiellon valossa on arveluttavaa antaa erityisasema vain oluille. Rajanvedon tulee perustua objektiivisiin kriteereihin kuten alkoholipitoisuuteen. Kotimaisilla tuotteilla on johtava asema olutmarkkinoilla. Sen sijaan suuri osa hedelmä- ja rypälepohjaisista tuotteista, kuten kevytviinit ja siiderit, ovat tuontituotteita. Oluelle annettu erityisasema saattaa siten olla diskriminoiva. Samanvahvuisten tuotteiden erilaiselle kohtelulle ei myöskään voitane esittää terveyspoliittisia perusteita. ETA-sopimuksen kilpailusäännösten vuoksi 14 §:n säännöstä olisi muutettava koskemaan ainakin kaikkia enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä, käymisen avulla valmistettuja alkoholijuomia.

Noin puolet Suomessa kulutetusta alkoholista myydään tällä hetkellä keskioluena elintarvikeliikkeissä. Vähittäiskauppa on selviytynyt hyvin myyntiin liittyvistä valvontatehtävistä ja muista erityisehdoista. Viinit ja muut miedot alkoholijuomat ovat tulleet pysyvästi osaksi suomalaista ruokakulttuuria. Valiokunnan mielestä ne terveyspoliittiset perusteet, joilla keskioluen myyntiä katsottiin voitavan vapauttaa, mutta joilla viinit säilytettiin alkoholiyhtiön monopolina, ovat menettäneet uskottavuutensa. Demokratiassa kuluttajan oikeus ostaa vapaasti mikä tahansa haluamansa tuote on sääntö. Poikkeuksen tekeminen siitä edellyttää vahvoja yhteiskunnallisia perusteita, joiden olemassaolosta valiokunta ei tässä tapauksessa ole vakuuttunut. Valiokunta ehdottaa siksi, että mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli kumotaan. Samalla tulee tarkistaa anniskelua koskevia säännöksiä.

Hallituksen esityksen mukaan kumotaan voimassa olevan lain vaatimus siitä, että oluen myyntipaikassa myydään elintarvikkeita eikä paikka saa olla kioski tai siihen verrattava myyntipaikka. Oluen myyntilupien myöntäminen ja myyntipaikkojen hyväksyminen olisivat lääninhallitusten harkintavallassa.

Lakiehdotuksen mukaan oluen vähittäismyyntilupia voitaisiin myöntää esimerkiksi kioskeille ja huoltamoille. Jos näin tapahtuisi, tällä olisi vaikutusta vähittäiskaupan rakenteisiin ja alan työntekijöiden asemaan. Kioskien ja huoltamoiden aukioloajat ovat pidemmät kuin perinteisten myymälöiden. Kioskeilla on yleensä myymälöitä alemmat työvoima- ja muut kiinteät kulut. Nämä kilpailuedut saattaisivat lakiehdotuksen toteutuessa vaikuttaa kielteisesti kaupan rakenteisiin siten, että perinteisiä pieniä myymälöitä pyrittäisiin muuttamaan elintarvikekioskeiksi. Valiokunta ehdottaa, että lakiin otetaan säännös alkoholijuomien myyntiajoista. Säännöksellä rajoitettaisiin kilpailun vääristymiä saattamalla vähittäiskaupan eri jakelumuodot samanvertaisiksi mietojen alkoholijuomien myynnissä. Myyntiaikojen sääntelylle voi esittää myös yleiseen järjestykseen liittyviä perusteita. Koska vähittäiskauppaa säännellään useassa eri säädöksessä, on tarkoituksenmukaista ottaa asiaa koskeva yleinen säännös alkoholilakiin.

Vähittäiskaupan eri myyntipaikoilla on erilaiset edellytykset valvoa järjestystä ja muun muassa sitä, että alkoholia ei myydä päihtyneille. Vähittäiskaupan jakelumuotojen muuttuessa on tärkeää, että lääninhallitusten harkintaa mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntilupien myöntämisessä sääntelevät kansallisesti yhtenäiset säännökset, jotka eivät johda vähittäiskaupan rakenteiden vääristymiin. Vähittäiskaupan säännösten yhdenmukaisuuden vuoksi on perusteltua, että säännökset ovat asetuksen tasoiset.

Valiokunta edellyttää, että hallitus alkoholilain voimaansaattamisen yhteydessä antaa asetuksen, jossa säännellään yksityiskohtaisesti mietojen alkoholijuomien vähittäismyyntiluvan myöntämisen sekä myyntipaikan hyväksymisen edellytykset.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että 1. lakiehdotuksen 14—16, 21, 33, 40—42, 48 ja 49 § hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

14 §

Oluen vähittäismyyntikauppa

Miedon alkoholijuoman vähittäismyyntiä saa alkoholiyhtiön lisäksi harjoittaa se, jolle lääninhallitus on myöntänyt *(poist.)* vähittäismyyntiluvan.

Lääninhallitus voi myöntää *(poist.)* vähittäismyyntiluvan sille, jolla harkitaan olevan tähän

toimintaan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus.

(Poist.) Vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain lääninhallituksen hyväksymässä myyntipaikassa, joka paikan sijainnin ja myyntitilojen sekä toiminnan osalta on asianmukainen ja jossa myynti on järjestetty niin, että tehokas valvonta on mahdollinen.

15 §

Seuraamukset rikkomuksista

Lääninhallitus voi antaa *(poist.)* vähittäismyyntiluvan haltijalle huomautuksen tai kirjallisen varoituksen taikka supistaa myyntiaikoja tai korvauksetta peruuttaa myyntiluvan joko määräajaksi tai pysyvästi, jos:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

16 §

Vähittäismyyntikiellot

Alkoholijuomaa ei saa *(poist.)* myydä:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Alkoholijuoman vähittäismyynti muutoin kuin 30 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa on kielletty aikana, joka alkaa illalla kello kaksikymmentä ja päättyy seuraavana aamuna kello kahdeksan.

21 §

Anniskelulupa

Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa se, jolle on myönnetty anniskelulupa. Anniskeluluvan myöntää tuotevalvontakeskus lukuun ottamatta lupaa anniskella yksinomaan *mietoja alkoholijuomia*, jolloin luvan myöntää lääninhallitus.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

33 §

Mainonnan sääntely

Alkoholijuoman mainonta ei saa olla hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta. Mainontaa, joka ei sisällä kuluttajien terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana.

Alkoholijuoman mainonnassa ei saa:

1) antaa alkoholin käytöstä, vaikutuksesta tai muista ominaisuuksista totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja;

2) käyttää muotoa, ilmaisua tai esitystapaa, jonka johdosta mainonnan voidaan katsoa kohdistuvan erityisesti alaikäisiin;

3) esittää alkoholin käytöllä olevan myönteisiä vaikutuksia terveyteen, mielialaan tai sosiaaliseen kanssakäymiseen; eikä

4) käyttää muotoa, ilmaisua tai esitystapaa, joka on omiaan houkuttelemaan alkoholin kohtuuttomaan käyttöön taikka heikentämään raittiustyön tai alkoholia koskevan terveyskasvatuksen vaikutuksia.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään mainonnasta, koskee myös muuta myynninedistämistoimintaa.

40 §

Sosiaali- ja terveysministeriön toimivalta

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarvittaessa määräyksiä:

1) valmistusluvan, maahantuontiluvan, *(poist.)* vähittäismyyntiluvan, anniskeluluvan sekä tukkumyyntiluvan myöntämiseen tarvittavista edellytyksistä ja hakijalta vaadittavasta luotettavuudesta;

2) *alkoholijuomien myyntipaikan* sekä anniskelupaikan asianmukaisesta sijainnista;

3) anniskelutilojen, *(poist.)* myyntitilojen sekä anniskelu- ja myyntitoiminnan asianmukaisuudesta;

(4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) tehokkaan valvonnan edellyttämistä järjestelyistä alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksessa ja varastoinnissa, *alkoholijuomien myyntipaikassa* sekä anniskelualueella;

6) alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamisesta; sekä

(7 kohta kuten hallituksen esityksessä)

41 §

Tuotevalvontakeskuksen toimivalta

Tuotevalvontakeskus valvoo sosiaali- ja terveysministeriön alaisena:

(1—4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) alkoholijuomien anniskelua *(poist.)*;

(6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

7) alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamista;

(8 ja 9 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

42 §

Lääninhallituksen toimivalta

Lääninhallitus valvoo alueellaan alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua sekä alkoholijuomien *mainonnan sääntelyä koskevien säännösten* noudattamista.

48 §

Ohjeiden antaminen sekä uhkasakko ja teettäminen

Jos 33 §:n säännösten tai sen nojalla annettujen määräysten noudattamisen valvonnassa havaitaan niiden vastaista toimintaa, tuotevalvontakeskuksen tai lääninhallituksen tulee antaa ohjeet epäkohtien poistamiseksi tai virheellisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava korjauksille määräaika.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

49 §

Valvontaviranomaisen kiellot ja turvaamistoimet

Jos 33 §:n säännöksiä vastaan rikotaan, tuotevalvontakeskus tai lääninhallitus voi kieltää tämän toimen tilaajaa tai toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista toimintaa.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi valiokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta mietintöään laatiessaan muutoin ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Louekoski, varapuheenjohtaja Björkenheim, jäsenet Jansson, Jurva, Jääskeläinen, Kekkonen, Kivelä, Korhonen, Koski, Laivoranta, J. Leppänen, Linnainmaa, A. Ojala ja Paloheimo sekä varajäsen Tiuri (osittain).

Eriäviä mielipiteitä

I

Alkoholilainsäädännöllä tulee mielestämme olla ensisijaisesti sosiaali- ja terveyspoliittinen painotus. Sen lisäksi tulee ottaa huomioon välttämättömät kilpailulainsäädännöstä ja kansainvälisistä sopimuksista johtuvat velvoitteemme.

Käsityksemme mukaan hallituksen esitys, hallituksen itse tekemin vähäisin korjauksin, uudeksi alkoholilainsäädännöksi täyttää ne vaatimukset, jotka mm. ETA-sopimuksemme asettaa.

Siksi esim. alkoholin mainontaa säätelevät kohdat voitaisiin hyvin säätää hallituksen esittämässä muodossa. Siksi vastustamme hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 33 §:n lieventämistä mainonnan sallivaan suuntaan.

Koska on lisäksi syytä ryhtyä mm. alkoholin piilomainontaa poistaviin toimenpiteisiin, ehdotamme, että 1. lakiehdotuksen 2 § säädettäisiin seuraavassa, mm. oikeusministeriön muotoseikkojen osalta tarkistamassa muodossa:

2 §

Lain soveltamisala

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sen estämättä, mitä 3 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdassa säädetään, sovelletaan tämän lain mainontaa koskevia säännöksiä myös sellaisen alkoholijuoman mainontaan, joka sisältää enemmän kuin 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia.

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

Mielestämme alkoholin tarjonnan, tuotevalikoiman ja myynnin lisäämiseen ei ole aihetta eikä varaa.

Siksi esitämme,

että 1. lakiehdotuksen 14 § säädetään hallituksen esittämässä muodossa.

Luonnollisesti tämä aiheuttaa tältä osin vastaavasti palaamisen hallituksen esittämiin muotoiluihin mm. 15, 16, 21, 40 ja 41 §:ssä, jolloin oluen myyntioikeuksia ei laajenneta lausunnossa esitetyllä tavalla muihin alkoholijuomiin.

Mikäli 16 § säädettäisiin valiokunnan enemmistön esittämässä muodossa, tulisi tällöin myynnin olla sallittua vain arkisin klo 8—20, jotta jossakin määrin voitaisiin estää ehdotuksesta ja osin jo nykytilanteesta johtuvia häiriöitä.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Jouko Jääskeläinen **Johannes Leppänen**

II

Mietojen alkoholijuomien vähittäismyynnin vapauttaminen vaiheittain on mielestäni sinänsä perusteltua, mutta sitä ei tule toteuttaa tavalla, jonka voi olettaa tuottavan häiriöitä mm. vähittäismyyntipisteiden henkilökunnan turvallisuuden ja erityisesti nuorison tapakulttuurin osalta.

Mikäli mietojen alkoholijuomien vähittäismyynti vapautetaan hyvin laajasti, on todennäköistä, että lääninhallitukset myöntäisivät vähittäismyyntilupia myös kioskeille ja huoltamoiden yhteydessä oleville elintarvikeosastoille. Nämä ovat tunnetusti auki myös viikonloppuisin, jolloin vaara häiriöiden syntymiseen on erityisen suuri. Lisäksi kioskeissa ja muissa vastaavissa myyntipisteissä on henkilökuntaa vain vähäisesti. He ovat usein nuoria, järjestyksen ylläpitoon tottumattomia henkilöitä.

Mietojen juomien vähittäismyynnin laajempaa vapauttamista tulisi mielestäni kokeilla ensin varsinaisten kauppaliikkeiden yhteydessä. Niistä saatujen kokemusten perusteella voidaan harkita erikseen vapauttamisen laajentamista myöhemmin.

Edellä olevan perusteella katson, että valiokunnan olisi tullut sisällyttää lausuntoonsa esitys uuden 4 momentin sisällyttämisestä alkoholilain 14 §:ään seuraavasti:

Miedon alkoholijuoman vähittäismyyntilupa voidaan antaa huoneistoon tai muuhun paikkaan, jossa ammattimaisesti pidetään yleisölle kaupan elintarvikkeita, ei kuitenkaan kioskiin tai muuhun siihen verrattavaan myyntipaikkaan.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Arja Ojala

III

Yhdyn valiokunnan lausuntoon muilta osin, paitsi 1. lakiehdotuksen 33 §:n lieventämiseen. Pykälä tulisi hyväksyä hallituksen esityksen mukaisena.

Lisäksi yhdyn ed. A. Ojalan eriävään mielipiteeseen.

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 1994

Eero Paloheimo